

**Siyasi Parti Belgelerine Toplumsal Cinsiyet Üzerinden Bakmak
Ka-Der Ankara İnceleme Komitesi**

Kadın Adayları
Destekleme ve
Eğitime Derneği

ka-der.org.tr

Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği Ankara Şubesi

Adres: Büklüm Sok. 55/10 Kavaklıdere –Ankara

Tel: (312) 4678816

Fax: (312) 468 58 99

e-posta: kader_ankara@yahoo.com

Bu kitap KA-DER Ankara Şubesi'nin yürüttüğü “Kadınların Siyasal Katılımının Önündeki Engelleri Kaldırmak: Feminist Perspektiften Türkiye'deki Siyaseti Yeniden Okumak” Projesi kapsamında The Black Sea Trust for Regional Cooperation German Marshall Fund desteğiyle hazırlanmıştır.

Elektronik ortamda ya da basılı olarak yayında ifade edilen görüşlerin sorumluluğu yazara ait olup, ifade edilen görüşler Black Sea Trust, German Marshall Fon'u veya ortakları ile ilişkilendirilmemelidir.

This book was published in the context of “Lifting the Barriers Against Women's Political Participation: Re-reading Politics in Turkey through the Lens of Gender” Project implemented by KA-DER Ankara Branch with the financial support of the Black Sea Trust for Regional Cooperation, German Marshall Fund. Opinions expressed in the written or electronic publications do not necessarily represent those of the Black Sea Trust, The German Marshall Fund, or its partners.

1. Baskı Ankara, Mayıs 2011
Kapak Tasarımı: Gülru Höyük
ISBN: 978-975-6487-23-5

ÖNSÖZ

Elinizdeki yayın, KA-DER Ankara'nın Eylül 2010 – Mayıs 2011 döneminde, feminist aktivist ve akademiklerden oluşan bir İnceleme Komitesi'yle birlikte siyasi partilerin program ve tüzüklerini feminist perspektiften incelemesi çalışmasını ve bu inceleme üzerinden yapılan değerlendirmeleri içermektedir.

Elinizdeki yayında da gözlemlenebileceği gibi, incelenen 14 partinin (AKP, BBP, BDP, CHP, DP, EDP, EMEP, HAS Parti, İP, LDP, MHP, ÖDP, TKP, Yeşiller Partisi) program ve tüzüklerinin analizi çalışması, bazı kriterler üzerinden kapsamlı bir raporlama tekniğiyle hazırlanmıştır. Bu kriterler, raporlama çalışmasına başlamadan önce bir araya geldiğimiz kadın örgütleri ve LGBT dernekleriyle birlikte oluşturulmuştur.

Bu çalışmaya başlamamızdaki temel amaç; mevcut siyasal yapının bütününe hâkim olan patriarkal yapıya bu yapılanmanın önemli aktörlerinden olagelen siyasi partilerin örgütlenme biçimleri ve işleyişlerinde belirleyici bir rol oynayan program ve tüzükleriyle nasıl eklemelendiğinin belgelere yansımalarının şu ana kadar kadın örgütleri tarafından bütünlüklü olarak raporlanmamış olmasıdır. Bu nedendir ki, siyasi parti belgelerinin feminist perspektif üzerinden değerlendirilmesi bir başlangıç adımıdır.

Türkiye'deki kadın hareketi, varoluşunu, güç, şiddet ve ayrımcılık temelli pratiklere dayandıran ve patriarkal yapılanmadan türeyen mevcut eril siyasal yapılanmaya karşı yerel ve ulusal ölçekte on yılı aşkın bir süredir karşı çıkışını dile getirmektedir. Bu açıdan, siyasi parti program ve tüzüklerinin analizi, feminist hareketin sözünü genişleten bir yerde durması açısından oldukça önemlidir.

PARTİ PROGRAM VE TÜZÜK ANALİZ ÇALIŞMASI HAZIRLIK KOMİTESİ (27 Kasım 2010)

- AKL- TK - Selma Acuner
- AKL – Simten Coşar
- Başkent Kadın Platformu – Zeynep Göknil Şanal
- Başkent Üniversitesi – Didem Ünal
- ÇEKEV – İzmir – Kızbes Aydın
- Feministbiz – Büşra Şahin
- Feministbiz – Gülistan Aydoğdu
- İstanbul Üniversitesi - İnci Özkan-Kerestecioğlu
- Ka-Der Ankara – Seher Açikel
- Ka-Der Ankara – Ebru Erten
- Ka-Der Ankara – Ezgi Koçak
- Ka-Der Ankara – Mehtap Tatar
- Kadın Dayanışma Vakfı - Nisan Kuyucu
- Kaos GL – Yasemin Öz
- Kozadan İpeğe Kadın Koop. – Devrim Filiz Esenyel
- Türk Kadınlar Birliği - Demet Erdemir
- Van Kadın Derneği – Aşiran Barut

KA-DER ANKARA İNCELEME KOMİTESİ

- 1. Simten Coşar (Başkent Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi)
- 2. İnci Özkan-Kerestecioğlu (İstanbul Üniversitesi, SBF Öğretim Üyesi)
- 3. Ezgi Koçak (Ka-Der Ankara Şube Başkanı)
- 4. Mehtap Tatar (Ka-Der Ankara YK Üyesi)
- 5. Didem Ünal (Bilkent Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Doktora Öğrencisi)
- Umut Güner (Kaos-GL)

Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) Tüzük ve Programı'nın Feminist Perspektiften Değerlendirilmesi

AKP Programı'nda, cinsiyet eşitliği temasının sesini cılız da olsa duymak mümkün. Program'da, ayrı bir başlık açılan "Kadın" bölümünde, parti, kadın hareketinin içerisinden dile getirilen talepleri karşılayacağını taahhüt ediyor. Ancak, bu cılız ses Program'ın diğer bölümlerine hâkim eril dil ve yaklaşım göz önüne alındığında duyulmaz oluyor. Parti'nin Tüzüğü bu açıdan daha tutarlı. Tüzük'te cinsiyet eşitliği teması tamamen göz ardı ediliyor.

Somut örneklerle geçmeden, parti programında ön plâna çıkan temaları listelemek işlevsel olacaktır:

Ahlâk

Demokrasi

Sivil toplum

Rekabet

Fırsat eşitliği

*Tüzük ve programın değerlendirilmesinde temel aldığımız ölçüt-
lere baktığımızda:*

- Parti içi disiplin mekanizması (cinsel taciz, aile içi şiddet vs. gibi durumlarda işlenen)

* Parti içi disiplin mekanizması toplumsal cinsiyet eşitliği gözletilmeden düzenlenmiştir.

- Tüzük'te disiplin cezası gerektiren fiillerin belirlenmesinde cinsiyet temelli bir yaklaşım gözlemlenmemekte, diğer bir ifadeyle cinsiyetçi bir yaklaşım hâkim kılınmaktadır (Madde 117).

- Tüzük'te, "demokrasi, insan hakları ve hukukun evrensel temel kural ve normlarına aykırı faaliyetlere katılmak, destek ol-

mak yahut bizzat aykırı eylem ve işlemlerde bulunmak” disiplin cezası gerektiren fiiller arasında sayılmakta, ancak, bu fiillerin kadın haklarıyla ilişkisi somutlanmamaktadır. Parti programına hâkim cinsiyetçi yaklaşımla birlikte değerlendirildiğinde bu muğlaklık eril yaklaşımın yeniden üretilmesini simgelemektedir (117/1).

• Tüzükte, “parti yöneticileri ve üyelerine karşı şiddet uygulamak” disiplin cezası gerektiren fiiller arasında sayılmaktadır. Ancak, yapısal şiddetin en yaygın biçimi olan kadına yönelik şiddetin dillendirilmemesi cinsiyet körü ve dolayısıyla cinsiyetçi yaklaşıma işaret etmektedir (Madde 117/9).

• Parti içinde kadınların çocuklarını bırakabileceği bir mekân var mı?

* Program ve/ya da tüzükte bu yönde bir madde yok.

• Toplantı saatleri kadınları da düşünerek ayarlanıyor mu?

* Program ve/ya da tüzükte bu yönde bir madde yok.

• Parti kadın adayları maddi anlamda destekleyecek bir uygulama geliştirmiş mi?

* Program ve/ya da tüzükte bu yönde bir madde yok.

• Parti Program ve Tüzüğü’nde doğrudan “kadınların aktif katılımı”na yönelik maddelere yer verilmiş mi?

* Program’da, Kadın başlığı altında açılmış bir bölüm vardır (5.7). Bu bölüm kapsamında “...kadınların kamusal yaşama katılımının özendirilmesi, kadınların partiye üye olmalarının ve siyasette faal rol oynamalarının özendirilmesi, kadınıla ilgili dernek, vakıf ve sivil toplum örgütlerine destek sağlanacağı, kadınları ilgilendiren yasal düzenlemeler yapılırken bu örgütlerle işbirliği yapılacağı, kadına yönelik şiddetin ayrıca cinsel ve ekonomik istismarın önlenmesinin partinin öncelikli politikaları arasında yer alacağı” taahhüt edilmektedir.

* Parti yapılanması içerisinde kadınların ağırlıklı olarak tespit edildikleri yerlerden biri Kadın Kolları. Kadın Kolları'nın örgütlenmesi ve işleyişi doğrudan merkezî organlara bağlı.

• “Kadın” Parti Program ve Tüzüğü'nde nereye konuluyor? Kadın kavramı nasıl kullanılıyor?

* Parti programında özellikle Kadın başlıklı bölümde (5.7) kadın haklarıyla ilgili sorunların çözüme kavuşturulması partinin öncelikli amaçları arasına yerleştirilmiştir.

* Paralel bir şekilde, yine aynı başlık altında CEDAW kapsamındaki ilkelerin uygulanmasının sağlanacağı taahhüt edilmektedir. Bu taahhüdün program içerisinde görünür kılındığı bir başka başlık “Çalışma Hayatı” bölümüdür (5.6). Bu başlık altında parti, “çalışma hayatında cinsiyet ayrımcılığının önüne geçilecek, eşit işe eşit ücret ve liyakat prensibi çalışma hayatında hakim kılınacaktır” vaadinde bulunmaktadır. Ancak, programın diğer kısımlarında, bu taahhütlerle çelişen (eril) yaklaşımın işaretlerini görmek mümkün:

• Program'da, parti-içi işleyişin serbest rekabet üzerinden okunması ve fırsat eşitliği vurgusu kadın hakları eksenindeki önemli taleplerden olan pozitif ayrımcılık ilkesini kategorik olarak dışlamaktadır.

• Program'da, partinin öncelik verdiği demokrasi ilkesinin belirleyenlerinden biri olarak “rekabet” ön plâna çıkmaktadır. Serbest piyasa modeli içerisindeki, esasen erkeklerle özdeşleştirilen nitelikleri haiz, temel aktör olarak tanımlanan birey temelli bu yaklaşımda programa içkin cinsiyetçiliğin izi sürülebilir.

• Bunların ötesinde, yine partinin öncelikleri arasında belirlenen “Temel Haklar ve Özgürlükler” başlığı altına kadının insan hakları dahil edilmiyor. Kadınsız insan hakları tasavvuru ise doğrudan cinsiyetçi bir yaklaşıma işaret ediyor.

• Program'da, “Sağlık” başlığı altında (5.4) kadın sağlığı

doğrudan aile yapısı içerisinde ve annelik rolüne referansla ele alınıyor. Yine aynı şekilde, cinsiyet ayrımcılığının engellenmesine referans, partinin öncelikler listesinde “eğitim” başlığı altında veriliyor.

- Parti programında, “Aile ve Sosyal Hizmetler” başlıklı bölüm, içerdiği muhafazakâr anlayış gereği kadın haklarıyla ilgili yukarıda sıralanan taahhütlerle çelişmektedir. Söz gelimi, yaşlıların bakımlarının kamu hizmetinden çıkarılıp bireysel/ailevi sorumluluk olarak sunulması, ev içi rollerin hâlihazırda kadınların hizmeti üzerinden tanımlandığı mevcut patriarkal yapılanma içerisinde, kadın haklarının iyileştirilmesine yönelik taahhütlerle çelişkilidir.

- Kadın Kolları Tüzükleri (ve kadın kollarının işleyişi ve işlevine ilişkin maddeler)

- * AKP Kadın Kolları'nın tüzüğü yok.

- Parti Tüzüğü ile Kadın Kolları Tüzüğü uyum içinde mi, çelişiyor mu?

-

- Parti Program ve Tüzüğü'nde homofobi

- * Parti Tüzüğü'nde ve programında, doğrudan eril değerlerin hâkim olduğu bir dilden bahsetmek mümkün. Bu ise, bizi, doğrudan “heteronormatif bakış açısı”nın hâkim olduğu – heteroseksüel değerlerin normal kabul edildiği - yapılanmaya götürür.

- * Yanı sıra, Parti Programı'nda ve Tüzüğü'nde “cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim” hakkında herhangi bir ifadeyle karşılaşılmıyor.

- Parti Program ve Tüzüğü'nde partinin hitap ettiği kitle

İnsan.

Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) Tüzük ve Programı'nın Feminist Perspektiften Değerlendirilmesi

BDP'nin Programı ve Tüzüğü cinsiyet eşitliği ilkesinin nüfuz ettiği belgeler. Gerek Program'da gerek Tüzük'te feminist ilkelerin büyük bir kısmını görmek mümkün. Bu açıdan, ele alınan partiler içerisinde BDP, feminist söylemin en fazla görünürlük kazandığı parti olarak nitelendirilebilir. Öte yandan, feminizmin sesini duyurduğu belgelerde patriarkal yapının izlerinin devam ettiğini söylemek mümkün.

Somut örneklerle geçmeden, parti programında ön plâna çıkan temaları listelemek işlevsel olacaktır:

Farklılık-eşitlik

Katılımcı demokrasi

Anayasal vatandaşlık

Sosyal adalet

Özgürlük

Cinsiyet eşitliği

Barış

Ekolojik denge

Sürdürülebilirlik

Yerinden yönetim

Tüzük ve programın değerlendirilmesinde temel aldığımız ölçütlere baktığımızda:

- Parti içi disiplin mekanizması (cinsel taciz, aile içi şiddet vs. gibi durumlarda işletilen)

* Disiplin suçlarını düzenleyen maddede (Madde 93 ve 94) kadına yönelik şiddet ve cinsel taciz, cezalandırılması gereken suçlar olarak belirlenmiştir. Somutlamak gerekirse, “aile içi dahil olmak üzere kadına yönelik her türlü şiddet kullanmak” üyelikten geçici çıkarma ile cezalandırılacak bir suç olarak tanımlanırken, cinsel taciz üyelikten kesin çıkarma cezasıyla tanımlanan bir suç olarak tanımlanmaktadır.

* Ancak, bu maddelere rağmen, disiplin suç ve cezalarını düzenleyen mantığın bir çelişkisinden, daha doğru bir ifadeyle **kadına yönelik şiddeti “olağan” gören zihniyetin etkisinden kurtulamadığını belirtmek gerekir**: Yukarıda da belirtildiği gibi kadına yönelik şiddet üyelikten geçici çıkarılmaya konu olurken “başkasına karşı şiddet kullanmaya eğilimli olmak” gibi bir suçun cezası üyelikten kesin çıkarma olarak tanımlanmaktadır. Şiddetin “başkası” ve “kadına” yönelik olması arasındaki ayrım dikkat çekicidir.

• Parti içinde kadınların çocuklarını bırakabileceği bir mekân var mı?

* Program ve/ya da Tüzük'te bu yönde bir madde yok.

• Toplantı saatleri kadınları da düşünerek ayarlanıyor mu?

* Program ve/ya da Tüzük'te bu yönde bir madde yok.

• Parti kadın adayları maddi anlamda destekleyecek bir uygulama geliştirmiş mi?

* Milletvekili adaylığı için başvuran kadınlara özel ödenti konusunda pozitif ayrımcılık uygulanması, kadın meclislerine parti gelirlerinin %15'inin ayrılmış olması, kendi binalarını tutma haklarının verilmiş olması dolaylı maddi destekler olarak düşünülebilir.

* Öte yandan, mâli hükümleri düzenleyen tüzük maddesinde, adaylık için başvuranlardan alınacak özel ödentilerde kadınlara olumlu ayrımcılık uygulanacağı belirtilmekle beraber, bunun ne anlama geldiği, nasıl uygulanacağı ayrıntılandırılmamış (Madde 103).

- Parti Program ve Tüzüğü'nde doğrudan “kadınların aktif katılımı”na yönelik maddelere yer verilmiş mi?

* Tüzük'teki, “her türlü organ seçimi ile genel ve yerel seçimleri aday belirlemelerinde %40 cinsiyet kotası uygulanır. Cinsiyet kotasında her iki cins esas alınır” hükmü (Madde 4/f), adaylık düzeyinde olmak koşuluyla partinin tüm organları için öngörülüyor. Bunun dışında “eşbaşkanlık” formülü de genel başkanlığa ek olarak il başkanlarına da yayılarak uygulanmaya çalışılıyor (Madde 3/f). Bu sistem kadınların parti içinde aktifleşmesine katkı sağlamakla birlikte, illerin çoğunda “esas başkanlar”ın erkek, ona “eşlik edenler”in kadın olması dolayısıyla kadını “ikincil” konumlandırma/algılama gibi bir sorunu da içinde taşıyor.

* BDP'nin kadınların aktif katılımına yönelik tüzük maddeleri esas olarak, yukarıda örneklerini verdiğimiz şekilde, Kadın Meclisleri'nin statüsü ve partinin diğer birimleriyle olan ilişkisi bağlamında gündeme geliyor. Bu noktada, Kadın Meclisleri'nin oldukça etkin işletildiği söylenebilir.

- “Kadın”, Parti Program ve Tüzüğü'nde nereye konuluyor? Kadın kavramı nasıl kullanılıyor?

* BDP program ve Tüzüğü'nde kadınlara yönelik ayrımcılıkla mücadele, yaklaşımlarının temelini oluşturuyor. Cinsler arası eşitliğin sağlanması, eşitliğin ancak farklılıkların gözetilmesiyle sağlanacağı, bu yaklaşımın da fiili eşitlik sağlanana kadar olumlu ayrımcılık politikalarının bir eşitlik politikası olarak uygulanması gerektiği gibi ifadeler program ve tüzüğün birçok yerinde vurgulanıyor. Bu vurgulama özellikle programı feminist olarak tanımlayabilecek bir düzeye getiriyor. Ataerkil sistem ile militarizm ve milliyetçilik arasında bağ kurulması, cinsler arası eşitsizlik ve ayrımcılığın bütün eşitsizliklere kaynaklık eden eşitsizlik olarak tanımlanması, demokratikleşme ve özgürleşme süreçlerinin kadının siyasal ve toplumsal hayata aktif katılımı ve özgürleşmesiyle mümkün olduğunun söylenmesi “feminist program” ya da “kadın dostu parti” yakıştırmalarını hak ettiğinin göstergeleri.

* Keza, bunların pek çok başlık altında ele alınması yani kadınlara ilişkin yaklaşımların ayrı bir başlık biçiminde eklenti olarak yer almayıp, program ve tüzüğün ana hattını oluşturması da takdire değer. Kadınlara ayrılan başlığın da “demokratikleşmenin dinamiği kadınlardır” biçiminde ana bir başlık olması, kadın haklarının hayata geçirilmesinin sadece kadınlar için değil; toplumsal ve siyasal hayatın bütün özneleri için yararlı olacağı, aksi durumda ise demokrasinin ve eşitliğin kaybedeceği fikrinden kaynaklanıyor olması da belirtilmesi gereken bir husus.

* Öte yandan, Program’da “Aile ve Sosyal Hizmetler” başlığı altında, “Türkiye’de tarımın hızla çözülmesi, şehirleşme, göç, işsizlik ve yoksullaşma gibi olgular karşısında **aile önemli bir değişim geçirmiş**, kuşaklar arası ve **cinsler arası bir dayanışma alanı olarak eşgüdüm işlevini yerine getirmekte zorlanmaya başlamıştır**” yönünde yapılan tespit, parti belgelerindeki feminist söylemle çelişiyor. Geleneksel aileyi cinsler arası dayanışmanın bir zamanlar var olduğu bir aile olarak düşünmek, Program’da bulunan ve yukarıda örneklerini vermeye çalıştığımız “feminist” yaklaşımla çelişkiye düşürüyor. Cinsler arası ayrımcılık ve eşitsizliğin, diğer ayrımcılık ve eşitsizlikleri besleyen en eski eşitsizlik olduğundan söz eden bir Program’ın, aileyi konu alan bölümünde böyle bir ifadeye yer vermesi, feminist önceliklerin tam anlamıyla içselleştirilemediğini gösteriyor.

• Kadın Kolları Tüzüğü (ve kadın kollarının işleyişi ve işlevine ilişkin maddeler)

* BDP bünyesinde kurulan Kadın Meclisleri’nin yönetmeliği, partinin düzenleyici belgelerinde gözlemlenen “feminist” ve/ya da “kadın dostu” nitelikleri taşımakla beraber yine partinin düzenleyici belgelerinde gözlemlenebilen kendi iç çelişkilerini de içeriyor. Şöyle ki,

• Yönetmelik’te, Kadın Meclisleri, cinsiyet eşitsizliğini çözüme amacıyla, kadınların siyasette yer alması önündeki engelleri kaldırmak için mücadele eden, kadının, kimliği ve öz iradesiyle

siyasal çalışmalara katılımının araçlarını yaratan, İl, İlçe, Belde ve Genel Merkez düzeyinde, örgüt birimlerinin yan kolları olarak çalışan birimler olarak tanımlanıyor.

- Bu tanımın ardından, meclislerin amacının “demokratik ekolojik toplum ilkeleri ile feminizmin cins devrimi çabalarını kadın kimliğinde birleştirip; toplumsal özgürlük, eşitlik ve demokratikleşme için mücadele” etmek üzerinden belirlenmesiyle feminist perspektif belirginleştiriliyor.

- Yönetmelik'te “şiddet” ayrı bir başlıkta ele alınıyor ve kadına yönelik şiddete karşı aktif mücadele yürütüleceğinin altı çiziliyor. Öte yandan, “meşru savunmayı temel bir insani hak olarak görür ve meşru savunmayı aşan her türlü şiddeti reddeder” cümlesiyle *meşru şiddet* tanımı kabulleniliyor. Bu açıdan, şiddetsizlik meselesinde radikal bir tavır alınmadığını söylemek mümkün. Yine, Yönetmelik'te böyle bir duruşun altının çizilmesi, yapısal şiddet karşıtı tavrıdan uzak durulduğunu, anti-militarist bir perspektifin belirlenmediğini gösteriyor.

- Yönetmelik'te Kadın Meclisi'nin “yatay örgütlenme” ve “iradi-demokratik katılım” ilkesini benimsediği belirtiliyor (Madde 3). Bu cümlenin çok iddialı olduğu ve yönetmelik ve tüzüğün genel mantığına bakıldığında ve bağlı olunan siyasi partiler yasası düşünüldüğünde hayata geçmediği açık. Hiyerarşik ve temsilî bir demokrasi mantığı partinin geneli için de Kadın Meclisleri için de varlığını sürdürmekte.

- Yönetmelik'te pozitif ayrımcılık cinsler-arası eşitlik sağlanana kadar bir uygulama önceliği olarak belirleniyor (Madde 11).

- Yönetmelik'te Kadın Meclisleri'nin mâli ve idari açıdan özerkliklerinin tanınması olumlu. Nitekim, Kadın Meclisleri'nin mali kaynakları arasında kadın üyelerden toplanan aidatlar, kadın meclisleri faaliyetlerine kaynak oluşturmak için düzenlenen şöen, gece vb. etkinlikler, bağışların yanı sıra “Genel Merkez düzeyinde elde edilen gelirlerin %15'i Kadın Meclisleri”ne ayrılıyor.

- Pozitif ayrımcılığın uygulanacağı düzeyler detaylandırılıyor: Parti içinde, her düzeydeki yönetim üyeliklerine, seçilenlerin % 40'ına, milletvekili adaylarının %40'ına da cinsiyet kotası uygulanması hükme bağlanmış. Toplantılarda konuşmacı oranı konusunda da kadınlara pozitif destek uygulanacağı belirtilmiş.

- Aynı Parti'nin Tüzüğü ile Kadın Kolları Tüzüğü uyum içinde mi, çelişiyor mu?

* BDP Tüzüğü, Kadın Meclisleri Yönetmeliği'yle uyumlu. Bu uyum, feminist perspektiften bakıldığında gerek Tüzük'te gerekse Yönetmelik'te birtakım çelişkilerin de eşzamanlı içerilmesini beraberinde getiriyor. Şöyle ki,

- Partideki, “her kadın üyenin Kadın Meclisleri'nin doğal üyesi kabul edilmesi, üyelikten çıkışta Kadın Meclisleri'nin karar verici olması, parti dışındaki ulusal ve uluslararası kadın örgütleriyle ilişkiler geliştirilmesinin ve ortak eylemler, programlar yapılmasının hedeflenmesi, mahalle, köy, belde, ilçe, il ve genel merkez düzeyinde örgütlenilmesi ve Kadın Meclisleri sözcülerinin buldukları kademenin yönetim toplantılarına katılması” gibi özellikler, Kadın Meclislerini parti içinde ağırlığı olan, etkili yapılar haline getirmektedir. Ancak, Kadın Meclisleri'nin; il, ilçe ve genel merkez delegelerinin partinin aldığı oy sayısına göre belirlenmesi, Kadın Meclisleri'nin Türkiye genelinde kadın hareketinin etkili bir parçası olmasını engelleyici bir hükümdür. Nitekim bu hüküm Parti Tüzüğü'nde diğer delegeler için de geçerli. Parti'nin belli seçim bölgelerinde Türkiye geneline oranla çok yüksek oylar aldığı, bazı bölgelerde ise hiç var olamadığı düşünüldüğünde, bu oy dağılımının parti içindeki örgütlenme modelinin temelini oluşturması ciddi kısıtlılıklar ve sorunlar yaratacaktır. Siyasi partilerde örneğini az gördüğümüz türden feminist bir perspektife sahip olan BDP, bu delege mantığıyla “etnik” ve “bölgesel” bir feminizm yaratmaktadır. Kadın hareketi için de önemli bir başlık olan “kültürel, bölgesel farklılıklar”la bir arada hareket etmenin yollarını bulma ve kadın dayanışmasını sağlamaya katkıda bulunma olanağı zayıflamak-

tadır. Söz konusu düzenleme Kadın Meclisleri'nin görevleri arasında sayılan "kadın örgütlenmesinin özgün-özerk yapılanmasını güçlendirmeyi" de engelleyicidir.

- Parti Program ve Tüzüğü'ndeki homofobi

* Kadınlara ve farklılıklara bu denli vurgu yapan Tüzük ve Program, ne yazık ki, LGBT bireyler konusunda sessiz kalmakta. Tüzük hiçbir düzenlemeyi içermeyenken, Program'da tek bir cümle geçmekte: "Kişinin cinsel yönelimlerinden dolayı dışlanmasına ilişkin yasalarda var olan baskıcı ve ayrımcı hükümler kaldırılacak, buna dönük uygulamaların önüne geçilecektir." Temel hak ve özgürlükler başlığı altında yer alan bu cümle tek başına kaldığı için "siyaseten doğru" olmak amacıyla yazılmış bir cümle olduğu izlenimini veriyor. Yine de, var olan siyasi partiler ve siyasal hayata hâkim muhafazakâr değerler düşünüldüğünde siyaseten doğru olmanın böyle bir cümleden geçmesi önemli? Öte yandan, radikal feminizmin birçok unsurunu barındıran bir Program'dan daha fazlası beklenmeli. Bunun nedeni belki de BDP'nin farklılıklara olan duyarlılığının etnik farklılık temelli olması. Halihazırda bu yaklaşımını kadınlara yöneltmiş olmayı uzun bir süreçten sonra –hâlâ kimi çelişkilerle birlikte (bkz. BDP Programı, "Aile ve Sosyal Hizmetler" başlığı)- başarmış olsa da, "cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim" algısına, "homofobiyle mücadele"ye varmak için uzun bir yolu var.

- Parti Program ve Tüzüğü'nde partinin hitap ettiği kitle

* Parti genelinde: işçiler, emekçiler, ezilenler, kadınlar ve gençler

* Kadın Meclisleri özelinde: kadın yurttaşlar

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Tüzük ve Programı'nın Feminist Perspektiften Değerlendirilmesi

CHP'nin, Programı'nda, cinsiyet eşitliği ekseninde, "kopyala-yapıştır" tarzında, önemli bölümler var. Program'ın özellikle "Hedefimiz Kadını Erkeği, Her Alanda Eşit Türkiye" başlıklı bölümünde doğrudan kadın aktivizminin sesini duymak mümkün. Ancak, bu, Program'ın diğer bölümlerine hâkim eril dil ve yaklaşım göz önüne alındığında silikleşiyor. Benzer şekilde, Parti'nin Tüzüğü'ne baktığımızda da cinsiyet eşitliği temasının es geçildiğini görüyoruz.

Somut örneklerle geçmeden, parti programında ön plâna çıkan temaları listelemek işlevsel olacaktır:

Ülke güvenliği

Halk, yurttaş, birey

Sosyal Demokrasi

Çağdaş uygarlık düzeyi

Siyasal yaşam – görev

Siyaset – erdem

Bütün bu temaların, yerleşik halde, patriarkal yapılanmadan türeyen ve bu yapılanmayı besleyen temalar oldukları artık herkesçe bilinen bir durum. Nitekim CHP, Programı'nda kimi yerlerde kadın-erkek eşitliği konusunda toplumsal farkındalık yaratmaktan bahsederken, yukarıda listelenen temaların açıklanmasında yerleşik eril dilden vazgeçmiyor.

*Tüzük ve programın değerlendirilmesinde temel aldığımız ölçüt-
lere baktığımızda:*

- Parti içi disiplin mekanizması (cinsel taciz, aile içi şiddet vs. gibi durumlarda işletilen)

* Parti içi disiplin mekanizması toplumsal cinsiyet eşitliği gözetilmeden düzenlenmiştir.

• Parti Programı'nda kadına yönelik şiddetle mücadele ayrı bir başlık olarak kapsamlı bir şekilde yer alırken Tüzük'te belirlenen disiplin mekanizmasında bu mücadele paralelinde bir düzenleme yapılmamış.

• Parti içinde kadınların çocuklarını bırakabileceği bir mekân var mı?

* Program ve/ya da Tüzük'te bu yönde bir madde yok.

• Parti'de toplantı saatleri kadınları da düşünerek ayarlanıyor mu?

* Program ve/ya da Tüzük'te bu yönde bir madde yok.

• Parti kadın adayları maddi anlamda destekleyecek bir uygulama geliştirmiş mi?

* Program ve/ya da Tüzük'te bu yönde bir madde yok.

• Parti Program ve Tüzüğü'nde doğrudan "kadınların aktif katılımı"na yönelik maddelere yer verilmiş mi?

* İl ve ilçe yönetim kurullarında her cinsiyetten en az %25 oranında üye bulunması ilkesi var. Ancak, burada "aday"lık esas. Dolayısıyla, aday yoksa, farklı cinsiyetten yer dolduruluyor. Yine, %25'in altına düşüldüğünde katılan cinsiyetten adaylarla devam edileceği belirtiliyor. (Tüzük Madde 48/J).

* İlçe/il yönetim kurullarında üyeliklerde boşalma olduğu takdirde yedek üyeler arasından yeni kurul üyelerinin belirlenmesinde cinsiyet kotasının gözetilmesi esası var (Tüzük – Madde 29; Madde 33; Madde 42/E; Madde 48J)

* Parti Meclisi'nin, Bilim, Yönetim ve Kültür Platformu üyeleri arasından seçilen 12 üyesinde de aynı şekilde cinsiyet kotası uygulaması var (Tüzük – Madde 55)

- “Kadın” Parti Program ve Tüzüğü’nde nereye konuluyor? Kadın kavramı nasıl kullanılıyor?

- * Tüzük’te kadın aktivizminin tek işaret edildiği yer “Kadın Kolları.” Kadın Kolları ise parti örgütleri arasında sayılmamak bir yana, “yan kuruluş” olarak nitelendiriliyor. Dolayısıyla, “kadın” kavramı “yan” nitelendirilmesine kısıtlanıyor.

- * Program’da, kadın hakları savunuculuğu açısından ulus-aşırı öneme sahip belgelere referans verilmektedir (ör. Pekin+5; CEDAW)

- * Program’da, “cinsiyet eşitliği” partinin öncelikler listesinde ayrı bir başlık olarak yer alıyor. Ancak, Program’ın diğer kısımlarında, cinsiyet eşitliğinin ayrı bir başlık olarak alınmasıyla çelişen (eril) yaklaşımın işaretlerini görmek mümkün:

- Program’da, kadın-erkek eşitliği “Laiklik” ilkesi altında ele alınıyor.

- Programın amaçları arasında kadın-erkek eşitliği; cinsiyet eşitliği yok.

- Program’da partinin öncelikleri arasında belirlenen demokrasi başlığı altında “eğitim ve kültür yoluyla kadının özgürleştirilmesi”nden bahsediliyor. Kadınlık durumu “kadın”ın tekil ve dolayısıyla homojen bir kimlikle tanımlanmasına ve eğitilerek özgürleştirilecek bir hale referansla anlaşılıyor. Kadınlara edilgenlik yükleniyor.

- Bunların ötesinde, yine Parti’nin öncelikleri arasında belirlenen “insan hakları” başlığı altında “kadınların hakları”ndan bahsedilmiyor. Yukarıdaki maddeyle birlikte okunduğunda, burada, kadınların öznellik hallerinin baştan reddedildiği sonucuna varılabilir.

- Yine aynı şekilde, cinsiyet ayrımcılığının engellenmesine referans, partinin öncelikler listesinde “eğitim” başlığı altında veriliyor.

- Parti Programı'nda partinin öncelikleri arasında belirlenen "barış" ilkesi, eril barış anlayışı muhafaza edilerek, devleti merkeze alan bir şekilde aktarılıyor.

- Parti Programı'nda geçen "kadınlarımız" ifadesi yukarıdaki maddelerde altı çizilen eril yaklaşımla örtüşmektedir. Böyle bir dil üzerinden cinsiyet eşitliğini temel alan bir yaklaşımın geliştirilmesi mümkün değildir.

- Yanı sıra, Program'da cinsiyet eşitliği teması altında geçen bazı terimlerin feminist öncelikler açısından muğlâklıkların giderilmesi elzemdir: a. "fırsat önceliği" (feminist literatürde artık "fırsat eşitliği" taleplerinin yetersizliği teslim edilmiş ve "tözel/koşullarda/sonuçlarda eşitlik" taleplerine geçilmişken "fırsat önceliği"nin anlamının açığa çıkartılması gerekmektedir); b. "ilkeli kota" – açıklanması gerekiyor. Feminist taleplerin bu şekilde sıfatlandırılmaları, yine, eril bakış açısının hâkimiyetini beraberinde getirme riskini taşımaktadır.

- Benzer bir sorun, CHP'nin çalışma yaşamıyla ilgili önerdiği düzenlemeler arasında da tespit edilebilir. CHP, Programı'nda, İş Kanunu'nun yeniden düzenlenmesinde, "... en az 100 işçi çalıştırılan yerlerde devletin de desteğiyle kreş kurma zorunluluğu[nun] getirece"ğinin belirtilmesi eril değerlerin devamına, parçalı da olsa eklenmeye çalışılan "kadın dostu" retoriğin çıktısı olarak okunabilir.

- * Parti Programı'nda "millî irade" vurgusu bir yandan hitap edilen kitleyi homojen bir kitle olarak algılamının işareti verirken diğer yandan kadınlara yönelik kadın olmaktan kaynaklı ayrımcılıkların görülmediğini, es geçildiğini göstermektedir.

- * Altı Ok açıklanırken, "milliyetçilik" ilkesi başlığı altında, "siyasal bilinç ve ideal" birlikteliği ve din, dil, ırk ve etnik kökenin bu birliktelikte belirleyici olmadığı belirtilirken söz konusu birlikteliğin cinsiyetçi doğası göz ardı edilmektedir.

* Parti Programı'nda kadına yönelik şiddetle mücadele ayrı bir başlık olarak kapsamlı bir şekilde yer alırken ve bu konuda toplumsal farkındalık yaratmak amacıyla eğitim programları plânlanılırken, parti Tüzüğü'nde belirlenen parti içi eğitim programlarında aynı plânlamanın görünmemesi tutarsızlık yaratmaktadır.

- Kadın Kolları Tüzüğü (ve kadın kollarının işleyişi ve işlevine ilişkin maddeler)

* Yok.

- Aynı Parti'nin Tüzüğü ile Kadın Kolları Tüzüğü uyum içinde mi, çelişiyor mu?

-

- Parti Program ve Tüzüğü'ndeki homofobi

* Parti Tüzüğü'nde ve programında, doğrudan eril değerlerin hâkim olduğu bir dilden bahsetmek mümkün: Bu durum, kadınların sahiplenildiği ifadelerden -“kadınlarımız” - barışın devlet ek-senli okunduğu bölümlere kadar geniş bir yelpazede gözlemlenebilir. Bu ise, bizi, doğrudan “heteronormatif bakış açısına – heteroseksüel değerlerin normal kabul edildiği yapılanmaya- götürür.

* Yanı sıra, parti Programı'nda ve Tüzüğü'nde “cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim” hakkında herhangi bir ifadeyle karşılaşılmıyor. “Cinsel” teriminin geçtiği yerler: “cinsel sağlık [kadınların]” “cinsel yolla bulaşan hastalıklar” [ailelerin ve gençlerin bu konuda bilgilendirilmesi]. Cinsiyet terimi ise ağırlıklı olarak “kadın-erkek eşitliği” bölümünde gündeme geliyor. Bu durum yine heteronormatifliğe referansla anlaşılabilir.

- Parti Program ve Tüzüğü'nde partinin hitap ettiği kitle

* Yurttaş, halk. Program'da partinin önceliklerinden bahsedilirken “insan” teması öne çıkıyor. Ardından birey geliyor. Bu açıdan da partinin dilinin muğlâklığına dikkat çekmek gerekiyor. Ya da,

bu, belki de, Program'da vurgulandığının aksine, partinin “çoğulcu” demokrasiye değil “çoğunlukçu” demokrasiye yeltendiğinin göstergesi olarak okunabilir.

Eşitlik ve Demokrasi Partisi (EDP) Tüzük ve Programatik Belgesi'nin Feminist Perspektiften Değerlendirilmesi

EDP'nin Tüzüğü ve Programatik Belgesi, toplumsal cinsiyet eşitliğinin Sol siyaset perspektifine eklemeli olduğu belgelerdir. Parti'nin Programatik Belgesi'nde evrensel insan hakları metinlerinin Sol siyaset dili içerisinde yerleştirildiği bir taahhütler bütününe ulaşmak mümkün. Bu durum, partinin belgelerinde “fırsat eşitliği” ilkesinin – özellikle eğitim alanında – sahiplenilmesini beraberinde getirmekle partinin siyasal kimliği hakkında (liberal-Sol) ipuçları vermektedir.

Somut örneklerle geçmeden, Parti Programı'nda ön plâna çıkan temaları listelemek işlevsel olacaktır:

Adalet

Eşitlik

Gönüllü vatandaşlık

*Tüzük ve programın değerlendirilmesinde temel aldığımız ölçüt-
lere baktığımızda:*

- Parti içi disiplin mekanizması (cinsel taciz, aile içi şiddet vs. gibi durumlarda işletilen)

* Tüzük'te, “Disiplin İşleri” başlığı altında yer alan “Parti Disiplini İle Bağdaşmayan Durumlar” alt-başlığında “kadına yönelik her türlü şiddet, cinsel taciz, ayrımcılık uygulamak” sayılmaktadır (Madde 41).

* Tüzük'te, “kadına yönelik her türlü şiddet, cinsel taciz, ayrımcılık uygulamak” fiillerinden herhangi birini işleyen parti üyelerine hangi disiplin cezasının işletileceği (uyarı, kınama, parti üyeliğinden geçici olarak uzaklaştırma, parti üyeliğinden çıkarma) belirtilmemiştir.

- Parti içinde kadınların çocuklarını bırakabileceği bir mekân var mı?

- * Program ve/ya da Tüzük'te bu yönde bir madde yok.
- Toplantı saatleri kadınları da düşünerek ayarlanıyor mu?
  - * Program ve/ya da Tüzük'te bu yönde bir madde yok.
- Parti kadın adayları maddi anlamda destekleyecek bir uygulama geliştirmiş mi?
  - * Program ve/ya da Tüzük'te bu yönde bir madde yok.
- Parti Program ve Tüzüğü'nde doğrudan “kadınların aktif katılımı”na yönelik maddelere yer verilmiş mi?
  - * Tüzük'te, kadınların parti içi etkin katılımı için “kadın kotası” öngörülmüştür (Madde 9).
  - * Tüzük'te Kadın Meclisleri temsilcilerinin parti-içi karar alma organlarında (Madde 17; Madde 24, Madde 31) ve Parti Danışma Kurulu'nda (Madde 56) yer almaları öngörülmüştür.
  - * Tüzük'te genel seçimler öncesinde aday belirleme sürecinde kadın kotasına uyulacağı belirtilmiştir (Madde 64).
- Program'da kadınlara yönelik pozitif ayrımcılık uygulamasının anayasal garanti olarak sunulacağı taahhüt ediliyor.
  - * “Kadın” Parti Program ve Tüzüğü'nde nereye konuluyor? Kadın kavramı nasıl kullanılıyor?
  - * Kadın-erkek eşitliğine yönelik olarak özellikle kadın kotası uygulaması EDP Tüzüğü'nün tümüne eklenmiş durumda.
  - * Program'da taahhüt edilen yeni bir siyaset pratiği kapsamında önerilen yeni anayasanın bazı uluslararası anlaşma ve sözleşmeleri temel alacağı iddia ediliyor. Bu uluslararası düzenlemeler arasında Paris Şartı, AGİT İlke ve Kararları, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Helsinki Nihai Senedi, ILO Standartları ve Avrupa Konseyi'nin Avrupa Sosyal Şartı ile Avrupa Birliği Temel Haklar

Şartı bulunurken CEDAW'dan söz edilmemesi dikkat çeken bir durum. Bu nedenle, EDP'nin "kadın dostu" bir parti olarak kendini inşa etme çabasının yetersiz kaldığını söylemek mümkün.

- Kadın Kolları Tüzüğü (ve kadın kollarının işleyişi ve işlevine ilişkin maddeler)

- * EDP Kadın Meclisleri Yönetmeliği'nde cinsiyetler arası eşitsizliğin toplumun temel sorunu olmasının yanı sıra, diğer sorunların da tetikleyicisi olduğu ifade ediliyor. Yine, kadına karşı şiddetle mücadele çerçevesinde kadın sığınma evleri ve dayanışma merkezlerinin açılması konusunda Kadın Meclisleri'nin sorumluluk üstlendiği belirtiliyor.

- * Kadınlara pozitif ayrımcılık ilkesinin her alana yayılması hedefinin ve Parti'nin programıyla da uyumlu olarak, yasalardaki cinsiyetçi bakış açısının ve kadınların aleyhine çalışan ceza sisteminin değiştirilmesinin de, bu meclislerin ana gündeminde yer aldığı söyleniyor.

- * Kadın Meclisleri'nin işleyişine dair, özellikle, her üyenin eşit olduğu ve çalışmaların hiyerarşi üretmeksizin yürütüldüğü vurgulanıyor.

- * Öte yandan, Kadın Meclisleri'nin çalışmalarının EDP Programı'ndan bağımsız olamayacağı ilkesi (I. Bölüm-f), kadınlar lehine üretilebilecek politika ve projelere, program dışına taşıkları yerde, ket vuran niteliktedir.

- * Yine, il yönetim kurullarının Kadın Meclisleri'nin oluşumunu teşvik ettiğinden bahsedilirken bu teşvikin hangi mekanizmalarla gerçekleşeceği üzerinde durulmaması da yönetmeliğin başka bir zayıf noktasıdır (Madde 7/B).

- Aynı Parti'nin Tüzüğü ile Kadın Kolları Tüzüğü uyum içinde mi, çelişiyor mu?

- * Uyum içindedir.

- Parti Program ve Tüzüğü'ndeki homofobi

- * Tüzük'te partinin kuruluş maddesi olarak belirlenen ilk maddede (Madde 1) partinin “cinsel yönelimleri ... bir zenginlik olarak” gördüğü belirtiliyor.

- * Tüzük'te partiye üyelik kabulünde “cinsel yönelim”e bakılmayacağı taahhüt ediliyor (Madde 6).

- * Program'da ise “cinsel” lafzı sadece şiddetle birlikte geçiyor.

- Parti program ve Tüzüğü'nde partinin hitap ettiği kitle

- * Herkes.

Halkın Sesi Partisi (HAS Parti) Tüzük ve Programı'nın Feminist Perspektiften Değerlendirilmesi

HAS Parti'nin programı, cumhuriyetçi ve Sol söylemin katkısıyla İslami değerleri haiz bir parti programının nasıl yapılabileceğini görmek açısından önemli bir örnek. Benzer şekilde, İslam'ın, cumhuriyetçiliğin ve Sol'un, toplumsal cinsiyete dayalı perspektifin elinin değmediği hallerini örneklemesi açısından da işlevsel. Bu nedenle, oldukça eski bir örnek. Yeniliği, bu üç yaklaşımın biraradalığını örneklemesinde. Bu durum, gerek parti programında gerekse Tüzük'te eril dilin hâkimiyetini garantiliyor.

Somut örneklere geçmeden, parti programında ön plâna çıkan temaları listelemek işlevsel olacaktır:

Batı – Savaş-Yoksulluk (Küresel kapitalizm)

Ahlâk-maneviyat bunalımı

Aile kurumu – en temel kurum olarak

İnsani bir faaliyet olarak siyaset

Bütün bu temaların, yerleşik halde, patriarkal yapılanmadan türeyen ve bu yapılanmayı besleyen temalar oldukları artık herkesçe bilinen bir durum.

Tüzük ve programın değerlendirilmesinde temel aldığımız ölçütlere baktığımızda:

- Parti içi disiplin mekanizması (cinsel taciz, aile içi şiddet vs. gibi durumlarda işletilen)

- * Parti içi disiplin mekanizması toplumsal cinsiyet eşitliği gözlemlenmeden düzenlenmiştir.

- Tüzük'te disiplin cezası gerektiren fiillerin belirlenmesinde cinsiyet temelli bir yaklaşım gözlemlenmemekte, diğer bir ifadeyle cinsiyetçi bir yaklaşım hâkim kılınmaktadır (Madde 26/7).

- Tüzük'te disiplin cezası gerektiren fiillerden “partiden ve gruptan geçici ihraç cezası gerektiren fiiller” başlığı altında “parti içinde ayrımcılık yapmak” ifadesi muğlâklık arz etmektedir (Madde 26/7c).

- Tüzük'te disiplin cezası gerektiren fiillerden “partiden ve gruptan kesin ihraç cezası gerektiren fiiller” başlığı altında “... demokrasi, insan hakları ve hukukun evrensel temel kural ve normlarına aykırı faaliyetlere katılmak, destek olmak yahut bizzat aykırı eylem ve işlemlerde bulunmak” ifadesi yine cinsiyet körü ve dolayısıyla cinsiyetçi bir yaklaşıma işaret arz etmektedir (26/7d).

- Tüzük'te disiplin cezası gerektiren fiillerden “partiden ve gruptan kesin ihraç cezası gerektiren fiiller” başlığı altında “parti çalışmalarında, üyelere ve görevlilere eylemli saldırıda bulunmak ... parti yöneticilerine ve üyelerine karşı şiddet uygulamak” ifadesi yine cinsiyet körü ve dolayısıyla cinsiyetçi bir yaklaşıma işaret arz etmektedir (26/7d).

- Parti içinde kadınların çocuklarını bırakabileceği bir mekân var mı?

- * Program ve/ya da Tüzük'te bu yönde bir madde yok.

- Toplantı saatleri kadınları da düşünerek ayarlanıyor mu?

- * Program ve/ya da Tüzük'te bu yönde bir madde yok.

- Parti kadın adayları maddi anlamda destekleyecek bir uygulama geliştirmiş mi?

- * Program ve/ya da Tüzük'te bu yönde bir madde yok.

- * Tüzük'te Bütçe'yle ilgili ayrıntılı bilgi ve direktif içeren maddeler varken ve belirli faaliyetler için ödenek oluşturulmuşken (ör. Tüzük - Madde 80) bu durumun kadın adaylar ve kadın örgütlenmesi için geçerli olmadığı görülmektedir.

- Parti Program ve Tüzüğü'nde doğrudan “kadınların aktif katılımı”na yönelik maddelere yer verilmiş mi?

- * Parti Tüzüğü'nde, kadınların katılımında ön plâna çıkan alan, Kadın Kolları. Tüzüğe göre, Parti'ye üye olan her kadın aynı zamanda Kadın Kolları üyesi olarak da kaydediliyor.

- Tüzük'te, Parti'ye üyelik “kazanılan” bir sıfat addediliyor (Tüzük-Madde 31). Bu, cinsiyetçi dilin izlerini sürmek açısından işlevsel bir ifadelendirme. Açmak gerekirse, “kazanılan” terimi üye olan kişinin etkenliğinden ziyade edilgenliğine işaret ediyor. Bu durum ise, Parti Programı'nda sıklıkla vurgulanan, siyasetin insani bir faaliyet olduğu, diğer bir ifadeyle siyasette insan-öznenin etkenliğinin belirleyiciliğinin önemli olduğu yönündeki yaklaşımla çelişkili olduğu gibi, halihazırda yok sayılan kadınlık durumu açısından da cinsiyetçi bir siyaset anlayışını beraberinde getiriyor.

- Yanı sıra, Kadın Kolları'nın tüm ölçeklerdeki oluşumu, doğrudan merkezî parti örgütleri tarafından yapılan atamalarla gerçekleştiği için, kadınların parti içi faaliyetlerinin doğrudan eril siyasete endekslendiğini söylemek mümkün (Tüzük-Madde 31).

- “Kadın” Parti Program ve Tüzüğü'nde nereye konuluyor? Kadın kavramı nasıl kullanılıyor?

- * Program'da, “insan” vurgusuna bağlı olarak cinsiyet temelli ayrımcılığa diğer kimlik temelli ve sınıf temelli ayrımcılık türleriyle birlikte karşı durulurken “kadın” terimi “Aile” başlığı altında ve “şiddete maruz kalan kadınlar” a referansla ve “ailesiz kalan bireyler”le yan yana geçiyor.

- * Tüzük'te kadın aktivizminin tek işaret edildiği yer “Kadın Kolları.” Kadın Kolları ise parti örgütleri arasında sayılmamak bir yana “yan kuruluş” olarak nitelendiriliyor. Dolayısıyla, “kadın” kavramı “yan” nitelendirilmesine kısıtlanıyor.

- * Program'da özetle “kadın”ın lafzı yok; adı yok. Öte yandan, cinsiyet körü bir şekilde düzenlendiği söylenebilecek olan Program'ın “kör”lüğünün niteliği eril olarak belirlenebilir:

- Parti programında dış politikada, diğer ilkelerin yanı sıra, en belirgin şekilde belirleyici ilkeler arasında sunulan, İslam temelli “dar-us selam” ilkesinde de görüldüğü gibi “barış” ilkesi eril barış anlayışı muhafaza edilerek, devleti merkeze alan bir şekilde aktarılıyor.

- Parti programında, insan-aile-toplum-millet dörtlüsü arasında kurulan organik ilişki hitap edilen topluluğu tektip, homojen bir kitle olarak görülme potansiyeline işaret ediyor. Bu ise, doğrudan kadınların cinsiyetlerinden soyundurulmaları ve/ya da cinsiyetlerine sıkıştırılmalarını beraberinde getirir.

* Benzer şekilde, Tüzük'te “kadın”ın lafzı sadece “Kadın Kolları” başlığı altında geçiyor (Tüzük-Madde 31).

- Kadın Kolları Tüzüğü (ve kadın kollarının işleyişi ve işlevine ilişkin maddeler)

* Yok.

- Parti Tüzüğü ile Kadın Kolları Tüzüğü uyum içinde mi, çelişiyor mu?

-

- Parti Program ve Tüzüğü'ndeki homofobi

* Parti Tüzüğü'nde ve Programı'nda, doğrudan eril değerlerin hâkim olduğu bir dilden bahsetmek mümkün. Bu ise, bizi, doğrudan “heteronormatif” bakışa götürür.

* Yanı sıra, parti Programında ve Tüzüğü'nde “cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim” hakkında herhangi bir ifadeyle karşılaşılıyor. Esasen, parti programı, yukarıda, “kadın” teriminde de belirtildiği gibi, “cinselliksiz” bir program. Bu durum, yine, “heteronormatif” bakışa referansla anlaşılabilir.

- Parti Program ve Tüzüğü'nde partinin hitap ettiği kitle

* İnsan, yurttaş, birey

• Program’da vurgulanan insanın, “piyasadan da, devletten de öncelikli” olduğu tespiti liberal birey değil toplum içinde varolabilen insanın – dolayısıyla toplumun - öne çıkartılmasına referansla anlaşılabilir. Programın akışı içerisinde toplumdan kastedilenin “millet” olduğu açığa çıkıyor. CHP’nin program içeriğine benzer şekilde, burada da “millet”in cinsiyetçi doğası es geçiliyor. Daha açık söylemek gerekirse, millet, coğrafi temelde “özgür insanlar topluluğu” olarak tanımlanırken söz konusu “millet” tanımına içkin cinsiyetçilik göz ardı ediliyor.

Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) Tüzük ve Programı'nın Feminist Perspektiften Değerlendirilmesi

MHP'nin Tüzük ve Programı, HAS Parti'nin programı gibi, toplumsal cinsiyet olgusunun elinin değmediği "eski" bir örnek. Hattâ, HAS Parti'nin programındaki eklettik duruş (İslam, cumhuriyetçilik, Sol eksenlerinden bileşenlerin oluşturduğu) göz önünde bulundurulduğunda, çok daha eski ve tanıdık bir örnek. Zira, parti belgelerinde belirgin olan, milliyetçi ve muhafazakâr bir yaklaşım. Hâl böyle olduğunda, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sesini duymak imkânsızlaşıyor.

Somut örneklerle geçmeden, Parti Programı'nda ön plâna çıkan temaları listelemek işlevsel olacaktır:

Türk milleti/Türk milletinin millî ve manevi değerleri

Devlet

Meşruiyetçilik

Milliyetçilik

Millî birlik ve bütünlük

İnsan haklarına saygı

Demokrasi ve hukukun üstünlüğü

Tüzük ve Program'ın değerlendirilmesinde temel aldığımız ölçütlerle baktığımızda:

- Parti içi disiplin mekanizması (cinsel taciz, aile içi şiddet vs. gibi durumlarda işletilen)

* Tüzük'te disiplin cezası gerektiren fiillerin belirlenmesinde cinsiyet temelli bir yaklaşım gözlemlenmemekte, diğer bir ifadeyle cinsiyetçi bir yaklaşım hâkim kılınmaktadır (Madde 78).

• Parti içinde kadınların çocuklarını bırakabileceği bir mekân var mı?

* Program ve/ya da Tüzük'te bu yönde bir madde yok.

• Toplantı saatleri kadınları da düşünerek ayarlanıyor mu?

* Program ve/ya da Tüzük'te bu yönde bir madde yok.

• Parti kadın adayları maddi anlamda destekleyecek bir uygulama geliştirmiş mi?

* Program ve/ya da Tüzük'te bu yönde bir madde yok.

• Parti Program ve Tüzüğü'nde doğrudan “kadınların aktif katılımı”na yönelik maddelere yer verilmiş mi?

* Parti Tüzüğü'nde kadınların siyasal katılımı sadece Kadın Kolları başlığıyla ilişkilendirilebilir.

• “Kadın” Parti Program ve Tüzüğü'nde nereye konuluyor? Kadın kavramı nasıl kullanılıyor?

* Tüzük'te “kadın”lığın lafzı Kadın Kolları alt-başlığında karşımıza çıkıyor. Kadın Kolları ise parti örgütlenmesi içerisinde yan kuruluşlar arasına yerleştiriliyor.

* Program'da “kadın”lığın lafzı “Aile, Kadın ve Çocuk” başlığında geçmekle kadın olmanın aileye ve çocuklara endekslendiği görülmektedir.

* Program'da “Aile, Kadın ve Çocuk” başlığı kapsamında yer alan “Kadın” alt-başlığında ise kadınların eğitim, istihdam ve temel hak ve özgürlükler açısından deneyimledikleri eşitsizliklerin giderilmesi gereğine değiniliyor. Yanı sıra, kadınlara yönelik fiziksel şiddet karşısında duruluyor. Burada, özellikle dikkat çeken bir nokta, partinin “sivil toplum kuruluşları”nı özellikle kadınların karşı karşıya kaldıkları fiziksel şiddet açısından duyarlılığa yönlendir-

meyi taahhüt etmesi. Bu tersten okuma, parti söylemindeki vesa-yetçi siyaset anlayışını görmek açısından önemli.

- Kadın Kolları Tüzüğü (ve kadın kollarının işleyişi ve işlevine ilişkin maddeler)

* MHP Program ve Tüzüğü'nde hâkim olan eril dil, MHP Kadın Kolları Yönetmeliği'nde de kendisini göstermektedir. Yönetmeliğin "Amaçlar ve Temel İlkeler" kısmında (Madde 3) MHP Kadın Kolları, kendisini, "Türk Milleti'nin tarihin her döneminde kadına verdiği önem ve ona affettiği statüye uygun olarak, başta eğitim seviyelerinin yükseltilmesi olmak üzere her bakımdan gelişmesine ve güçlenmesine katkıda bulunmak, ... partinin tüzük ve programında yer alan amaç ve ilkeler ile görüş ve politikaların Türk Kadını tarafından öğrenilmesi ve benimsenmesine yönelik faaliyetlerde bulunmak, başta kadınlara yönelik olanlar olmak üzere, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde ifadesini bulan temel hak ve hürriyetlerin korunması ve geliştirilmesi için gereken çalışmalarda bulunmak, Türk kadınının siyasete daha aktif katılımını ve ülke nüfusundaki oranına uygun olarak parlamentoda temsilini sağlamak, ruh ve beden sağlığı yerinde nesiller yetiştirilmesinin ancak sağlıklı bir aile yapısı içerisinde mümkün olduğu gerçeğinden hareketle, yüzyıllardır övünç kaynağımız olan Türk Aile Yapısı'nın bozulup yozlaşmasını önleyecek çalışmalar yapmak, sosyal güvenlik kapsamında olmayan ve muhtaç durumda bulunan kadınlarımıza güvenli barınma imkanları sağlamak ve hayatlarını idame ettirebilecekleri devamlı bir iş ve gelire kavuşmalarını temin etmek, çalışan kadınların, iş hayatında başarılı ve ev hayatında mutlu olmalarına engel teşkil edilebilecek ortak meselelerinin çözümüne yönelik çalışmalar yapmak" olarak tanımlamaktadır. Yönetmeliğin "Amaçlar ve Temel İlkeler" kısmını feminist bir okuma üzerinden yorumladığımızda; temel hak ve hürriyetlerin korunması ve geliştirilmesi konusunda referans verilen belgelerde CEDAW'ın yer almadığı, kadını ikincilleştiren ve ev içi üretim aracı olmak üzerinden tanımlayan roller üzerine kurulu geleneksel patriarkal aile yapısının korunmasının altının çizildiği,

Parti'nin amaç ve ilkelerinin kadınlara öğretilmesi üzerinden parti söylemindeki vesayetçi siyaset anlayışının Kadın Kolları Yönetmeliği içerisinde de görüldüğü söylenebilir.

* Yanı sıra; MHP Kadın Kolları Yönetmeliği'nde "Türk kadını" nı, "Türk Milleti'ne mensubiyetten gurur duyan ve O'na derin bir sevgi ve saygı ile bağlı bulunan, demokrasiyi bütün kurum ve kuralları ile yerleştirmeyi hedef edinen, hukukun ve millet iradesinin üstünlüğüne inanan, adalet ve hakkaniyete dayanan bir sosyal düzen öngören, herkesin kanun önünde eşitliğini savunan, din ve vicdan hürriyetinin kutsallığına inanan, gelenek ve göreneklerine bağlı ve bu değerleri geliştirmeyi görev bilen" şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanım, Parti belgelerinde belirgin olan milliyetçi ve muhafazakâr yaklaşımın kadın öznesi üzerinden yeniden üretiminin bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

* MHP Kadın Kolları'nın başlıca görevleri (Madde 4), partinin amaç ve ilkelerinin kadınlara anlatılması, konferans, seminerlerin düzenlenmesi, kadınların ülke ve dünya meselelerine daha ilgili olmalarının sağlanması, yardımlaşma ve dayanışmanın sağlanması üzerinden tanımlanmaktadır. Burada Kadın Kolları'nın politika üretilen ve üretilen politikalar üzerinden parti içi karar alma mekanizmalarına müdahil olunulan bir kurum/kuruluş olarak tanımlanmaması Kadın Kolları'nın, bir karar alma organı olarak değil bir yan kuruluş olarak tanımlanmasını açıklar niteliktedir. Bu durum Belde, İlçe ve İl Yönetim Kurulu Başkan ve üyelerinin yapamayacağı işlerin anlatıldığı bölümde (Madde 25) somutlanmaktadır. Şöyle ki; Belde, İlçe ve İl Yönetim Kurulu Başkan ve üyeleri, "bir üst kademedен gerekli izni almadan resmi makam ve mercilerle yazışma yapamaz ve haklarında demeç veremezler, bağlı buldukları üst kademe ile bağlantılarını veya ilgilerini kesmeye karar veremezler, kademe esasına uymadan üst kademelere şikayette bulunamazlar. Ancak, bağlı buldukları kademe ile ilgili şikayetleri bulunduğu takdirde, onun üstündeki kademeye başvurabilirler."

* İl ve İlçe Yönetim Kurulu'nun görevlerinin anlatıldığı bölüm-

de (Madde 15 ve Madde 17) İl ve İlçe Yönetim Kurulu'nun kadın meselesi ile ilişkisi, "kadın meselelerinin çözümüne yönelik olarak faaliyetler düzenlemek, koordine etmek ve yürütmek" üzerinden kurulmaktadır. Ancak, burada kadın örgütleriyle işbirliği ya da kadın sorunlarının çözümü için nasıl bir yol izleneceği hakkında herhangi bir maddeye rastlanmamıştır.

- Parti Tüzüğü ile Kadın Kolları Tüzüğü uyum içinde mi, çelişiyor mu?

- * Uyum içinde.

- Parti Program ve Tüzüğü'ndeki homofobi

- * Parti belgelerinde "cinsellik" teriminin geçtiği tek yer, Program'da "Aile, Kadın ve Çocuk" başlığı kapsamında yer alan "Çocuk" alt-başlığında. Burada da cinsellik çocukların uzak tutulması ve karşısında korunması gereken bir olgu olarak "şiddet ve istismar"la birlikte sıralanıyor.

- * Buna ek olarak, gerek Tüzük gerekse Program şovenist bir söylemin izlerini taşımakla parti belgelerine hâkim duruş homofobik olarak nitelendirilebilir.

- Parti Program ve Tüzüğü'nde partinin hitap ettiği kitle

- * Türk milleti.

Özgürlük ve Demokrasi Partisi (ÖDP) Tüzük ve Programı'nın Feminist Perspektiften Değerlendirilmesi

ÖDP'nin tüzüğü ve programı sosyalist feminizmin izlerini içerisinde taşıyor. Gerek Tüzük'te gerekse Program'da cinsiyet eşitliği önceliği tutarlı bir şekilde vurgulanıyor. Öte yandan, ÖDP içi pratikler üzerine yapılan incelemelerde belgelere giren bu önceliğin ne ölçüde uygulandığı soru işaretlerine yol açıyor.

Somut örneklerle geçmeden, Parti Programı'nda ön plâna çıkan temaları listelemek işlevsel olacaktır:

Emek

Eşitlik

Cinsiyet eşitliği

Anti-faşizm

Anti-militarizm

Tüzük ve Program'ın değerlendirilmesinde temel aldığımız ölçütlere baktığımızda:

- Parti içi disiplin mekanizması (cinsel taciz, aile içi şiddet vs. gibi durumlarda işletilen)

- * “Kadına ve küçüklere yönelik suçların disiplin kurullarında görüşülmesine öncelik verilir.” (Tüzük: Madde 41).

- * “Özel alan dahil kadınlara yönelik her türlü tehdit veya şiddet uygulayan veya tacizde bulunan üyeye, üyelikten geçici çıkarma veya üyelikten kesin çıkarma cezası verilir.” (Tüzük: Madde 42).

- Parti içinde kadınların çocuklarını bırakabileceği bir mekân var mı?

- * Program ve/ya da Tüzük'te bu yönde bir madde yok.

- Parti'de toplantı saatleri kadınları da düşünerek ayarlanıyor mu?

- * Program ve/ya da Tüzük'te bu yönde bir madde yok.

- Parti kadın adayları maddi anlamda destekleyecek bir uygulama geliştirmiş mi?

- * Program ve/ya da Tüzük'te bu yönde bir madde yok.

- Parti Program ve Tüzüğü'nde doğrudan “kadınların aktif katılımı”na yönelik maddelere yer verilmiş mi?

- * Tüzük'te kadınların parti-içi aktif katılımını garanti altına alan maddeler arasında ilk olarak cinsiyet kotası hükmü sayılabilir. Buna göre, “Partide, her türlü organ seçimlerinde kadın üyelerin seçimi için, organ tam sayısının %30'u oranında lehte ayrımcılık uygulanır. Ancak bu oran aday olmaları halinde ise organ tam sayısının %50'sine yükselir. Ancak bu ayrımcılık uygulaması parti üyeleri arasındaki eşitlik ve demokrasi esaslarına aykırı olamaz”(Tüzük: Madde 4).

- * İkincisi, Tüzük'te parti organları arasında sayılan, il, ilçe ve merkez düzeyinde, Kadın Koordinasyonları kurulması hükmü vardır (Madde 31).

- * Tüzük'te kadınların parti-içi aktif katılımını garanti altına alan maddeler arasında il ve ilçe düzeyindeki karar alma birimleriyle kadın koordinasyonları arasında bağlantıyı garanti altına almak yönünde düzenlenmiş maddeler vardır (Tüzük, Madde 22; Madde 24; Madde 26).

- * Tüzük'te, Kadın Kollarıyla partinin karar alma organları arasında üyelik üzerinden bağlantıyı sağlamaya yönelik maddeler vardır. Buna göre, “İl yönetim kurulu ilk toplantısında, kurulun kadın üyelerinden birini, kadın kolu koordinasyonunun eşgüdümünü sağlamak üzere görevlendirir” (Tüzük, Madde 20).

* Program'da, partinin cinsiyet eşitliğine yönelik olarak pozitif ayrımcılığı benimsediği belirtilmektedir.

* Program'da cinsiyetçi bakış açısının yasal alanda yapılacak düzenlemelerle engellenmesi gerektiği vurgusu vardır.

* Program'da "Eşitlik Çerçeve Yasası" çıkartılması gereğinin altı çizilmektedir.

* Program'da "kadınların yerel yönetimlerde temsilini artırmak için 'en az temsil' hakkı getirilmelidir" hükmü vardır.

• "Kadın" Parti Program ve Tüzüğü'nde nereye konuluyor? Kadın kavramı nasıl kullanılıyor?

* Tüzük'te ve Program'da "cinsiyetçi olmayan bir sosyalizm"ın temel ilke olarak yer aldığı görülmektedir. Bu ilke temelinde parti belgelerinde kadınlık durumunun sosyalist feminist bir perspektiften ele alındığını söylemek mümkün.

* Bu bakış açısının bir uzantısı olarak, Program'da hane-içi yaşamdan, sosyo-ekonomik alana ve politikaya kadar uzanan bir çizgide tutarlı bir şekilde kadınlara yönelik ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına yönelik politika önerilerine yer verilmiştir. Bu politika önerilerinin ortak noktası "kadın-erkek eşitliği" üzerinden kurulmuştur.

* Paralel olarak, Program'da aile kurumuna referansla tanımlanan cinsiyetçi iş bölümüne karşı çıkılmakta ve cinsiyetçi işbölümünün kamusal düzenlemeler vasıtasıyla çözülmesi önerilmektedir. Böylelikle, gerek hane-içi gerekse emek piyasasındaki eşitsizliğin sona erdirilmesi taahhüt edilmektedir.

• Varsa Partiye ait Kadın Kolları Tüzüğü (ve kadın kollarının işleyişi ve işlevine ilişkin maddeler)

* Kadın örgütlenmesinin bağımsız para kullanma yetkisi;

* Temsiliyet ilkesi gereğince, parti yönetiminde yer alan kadınların partinin kadın örgütleri tarafından önerilmesi;

* Parti içindeki kadın örgütlenmesinin tabandan belirlenmesi; il, ilçe ve PM birimlerinin atamasıyla belirlenmemesi;

* Her düzeydeki kadın koordinasyonları tarafından alınan kararların il ve ilçe yönetim kurulları ve/ya da merkez yönetim kurulları tarafından kabul edilmemesi halinde, reddin, parti politikalarına uygunsuzluk temelinde gerekçelendirilmesi gereği;

* Parti-içi kadın örgütlenmesine parti tarafından mâli destek verilmesi;

* Parti karar organlarına parti-içi kadın örgütlenmesi içerisinde yer alan kadınların seçilmesi için çaba gösterilmesi.

• Parti Tüzüğü ile Kadın Kolları Tüzüğü uyum içinde mi, çelişiyor mu?

* ÖDP'nin Tüzüğü, Programı ve Kadın Koordinasyonları işleyiş ilkeleri birbirleriyle uyum içindedir. Kadın Koordinasyonları işleyiş ilkelerinde de, kadın-erkek eşitsizliğinin farklı boyutlarına değinilmiş, pozitif ayrımcılığın gerekliliği ifade edilmiştir.

• Parti Program ve Tüzüğü'nde homofobi

* Homofobik sayılabilecek bir ifadeyle karşılaşılmamıştır.

* Parti Tüzüğü'nde "özgürlükçü" ve "cinsiyetçi olmayan" bir sosyalizm amaçlandığı ifade edilmiştir. Ancak, birebir cinsel yönelim özgürlüğüne ya da cinsel yönelim ayrımcılığını engellemeye dair bir ifadeye yer verilmemiştir.

* Program'da "farklı cinsel eğilimler üzerindeki her türlü baskıya karşı durulmalıdır" ifadesi vardır.

• Parti Program ve Tüzüğü'nde partinin hitap ettiği kitle

* İşçi, emekçi, yurttaş, kendini yönetmesi ve denetlemesi gereken halk kitleleri olarak geçmektedir.

Türkiye Komünist Partisi (TKP) Tüzük ve Programı'nın Feminist Perspektiften Değerlendirilmesi¹

TKP Programı'nda, Türkiye'de sosyalizmin kuruluşuna yönelik olarak, arka plân bilgisini takiben, sosyalizmin gerekliliğini temellendiren bir tartışmanın ağırlığı görülüyor. Parti programında toplumsal cinsiyet eşitliği sosyalist düzen içerisinde temin edilmesi mümkün bir ideal olarak tespit ediliyor. Programa, hâkim olan, militarist, eril dil ve yaklaşım ve toplumsal cinsiyet eşitliği idealinin bu yaklaşım içerisine yedirilmesi göz önüne alındığında aşağıda detaylandırılacak çelişkili bir tutumdan söz etmek mümkün.

Somut örneklerle geçmeden, Parti Programı'nda ön plâna çıkan temaları listelemek işlevsel olacaktır:

Eşitlik

Anti-kapitalizm; anti-emperyalizm

Yurtseverlik

Türk ve Kürt emekçiler

Tüzük ve Program'ın değerlendirilmesinde temel aldığımız ölçütlere baktığımızda:

- Parti içi disiplin mekanizması (cinsel taciz, aile içi şiddet vs. gibi durumlarda işletilen)

* Parti'nin tüzüğü bekleniyor.

- Parti içinde kadınların çocuklarını bırakabileceği bir mekân var mı?

---

1. TKP'nin web sitesinde "Parti Tüzüğü yakında eklenecek" uyarı notu vardır. Bu nedenle, Parti aranmış ve Tüzük'ün güncel hali Parti'den talep edilmiştir. Parti, web sayfasında Tüzük'ün yer aldığını ısrarla belirtmiştir. Bu açıklamaya dayanılarak Parti'nin web sayfası incelemenin sona erdiği 02 Mayıs 2011 tarihine kadar regüler olarak ziyaret edilmiştir. En son 02 Mayıs 2011 tarihinde de Parti web sayfasında Tüzük'ün hala yer almadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle, TKP Tüzük'ü incelemeye dahil edilememiştir.

* Program ve/ya da Tüzük'te bu yönde bir madde yok.

• Parti'de toplantı saatleri kadınları da düşünerek ayarlanıyor mu?

* Program ve/ya da Tüzük'te bu yönde bir madde yok.

• Parti kadın adayları maddi anlamda destekleyecek bir uygulama geliştirmiş mi?

* Program ve/ya da Tüzük'te bu yönde bir madde yok.

• Parti Program ve Tüzüğü'nde doğrudan "kadınların aktif katılımı"na yönelik maddelere yer verilmiş mi?

* Parti Programı'nda özellikle kadınların özneliğine bir atıf yok. Bu, parti Programı'nda, temel öznenin "işçi/emekçi" sınıf olarak ve cinsiyet körü bir şekilde tespit edilmesinden kaynaklanıyor.

• "Kadın" Parti Program ve Tüzüğü'nde nereye konuluyor? Kadın kavramı nasıl kullanılıyor?

* Program'da, cinsiyet eşitliği "temel özgürlükler" başlığı altında ilkesel olarak benimseniyor.

* Program'da, "Yeni İnsanın Yaratılması" başlığı altında kadın-erkek eşitliğinin, sosyalist Türkiye'nin kuruluşuyla birlikte garanti altına alınacağı belirtilmektedir. Bu bölümde, özellikle 8. madde toplumsal cinsiyet eşitliğine odaklanmaktadır: Buna göre, kapitalizmin bertaraf edilmesiyle kadın ve erkekler arasında "toplumsal etkinlik, fırsat eşitliği, toplumsal roller" açısından "tarihsel süreç içerisinde ortaya çıkan ayırım ve çelişkiler" in eşitlik esası üzerinden çözüleceği vurgulanmaktadır. Tam da burada, yukarıda değinilen, parti söylemine içkin çelişkiden bahsetmek mümkün: "fırsat eşitliği" kendi içinde eşitsizliği barındıran ve kapitalist yapı içerisinden işleyen uygulamaların meşrulaştırılmasında kullanılan bir eşitlik anlayışıdır.

* Aynı maddede, benzer şekilde, kadınlara yüklenen ve ekonomik, toplumsal ve siyasal eşitsizliklere yol açan toplumsal cinsiyet rolleri kapitalist yapılanmanın – eril pratikler ve patriarkal yapıdan bağımsız olarak – bir sonucu olarak eleştirilmektedir.

• Kadın Kolları Tüzüğü (ve kadın kollarının işleyişi ve işlevine ilişkin maddeler)

* Yok.

• Parti Tüzüğü ile Kadın Kolları Tüzüğü uyum içinde mi, çelişiyor mu?

-

• Parti Program ve Tüzüğü'nde homofobi

* Parti Tüzüğü'nde ve Programı'nda, doğrudan eril değerlerin hâkim olduğu bir dilden bahsetmek mümkün. Bu durum, özellikle, Program'da, "Dış Politika ve Savunma" başlığı altında altı çizilen militarist bakış açısında gözlemlenebilir. Barışın, sosyalist devlet eksenli okunduğu, askerliğin zorunlu kılındığı ve "iç güvenlik gereksinimleri"nin "silahlı kuvvetler bünyesinde kurulan halk milisleri" tarafından sağlanacağı vaadinde bulunulan Program'ın, bu açıdan doğrudan "heteronormatif bakış açısı"nın hâkimiyeti altında olduğu söylenebilir.

* Yanı sıra, Parti Programı'nda "cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim" hakkında herhangi bir ifadeyle karşılaşılmıyor.

• Parti Program ve Tüzüğü'nde partinin hitap ettiği kitle

Türk-Kürt emekçileri.

Büyük Birlik Partisi (BBP) Tüzük ve Programı'nın Feminist Perspektiften Değerlendirilmesi

BBP Programı, Türkiye'de İslam ve Türk milliyetçiliği arasındaki bağlantıların, İslam'ın kapsayıcılığı içerisinde milliyetçiliğin yerleştirilmesi vasıtasıyla kurulduğu bir metin olarak karşımıza çıkıyor. Devlet, bu bağlantıların içinde, Türk (milleti)-İslam âleminin üyelerine hizmet için varolan bir kurum olarak yerleştiriliyor.

Somut örneklerle geçmeden, parti programında ön plâna çıkan temaları listelemek işlevsel olacaktır:

Hakk, Allah

Ahlâk

Türk milleti, İslam âlemi

Geleneksel Türk-İslam ailesi

Tüzük ve Program'ın değerlendirilmesinde temel aldığımız ölçütlere baktığımızda:

- Parti içi disiplin mekanizması (cinsel taciz, aile içi şiddet vs. gibi durumlarda işlenen)

- * Parti içi disiplin mekanizmasında toplumsal cinsiyet eşitliğini temel alan bir düzenleme yok.

- Parti içinde kadınların çocuklarını bırakabileceği bir mekân var mı?

- * Program ve/ya da Tüzük'te bu yönde bir madde yok.

- Toplantı saatleri kadınları da düşünerek ayarlanıyor mu?

- * Program ve/ya da Tüzük'te bu yönde bir madde yok.

- Parti kadın adayları maddi anlamda destekleyecek bir uygulama geliştirmiş mi?

* Program ve/ya da Tüzük'te bu yönde bir madde yok.

• Parti Program ve Tüzüğü'nde doğrudan "kadınların aktif katılımı"na yönelik maddelere yer verilmiş mi?

* Tüzük'te ve Program'da kadınların aktif katılımına yönelik maddeler yok.

• "Kadın" Parti Program ve Tüzüğü'nde nereye konuluyor? Kadın kavramı nasıl kullanılıyor?

* Tüzük'te "kadın" terimi sadece Kadın Kolları'na ilişkin olarak telaffuz ediliyor. Program'da, cinsiyet eşitliği "temel özgürlükler" başlığı altında ilkesel olarak benimseniyor.

* Program'da, kadınların katılımı, "Sosyal Güvenlik" başlığı altında kadınların iş yaşamına katılımlarına referansla karşımıza çıkıyor. Ancak, gerek kadınlardan bahsedilirken kullanılan "kadınlarımız" ifadesi gerekse kadınların iş yaşamına katılımlarında, "geleneksel aile yapımıza uygun yeni kanuni düzenlemeler" in önkoşul olarak tespit edilmesi, partinin söylemine hâkim eril yaklaşımın örneklenmesi açısından önemli.

* Benzer şekilde, aynı başlık altında, "kadınların korunması"na yapılan vurgu, yine, eril yaklaşımın en somut örnekleri arasında.

* Program'da, "Çevre" başlığı altında bahsi geçen, "tabiatla ahenk içinde" yaşamak için "yeni bir zihniyet" ihtiyacı, bu eril söylem göz önüne alındığında nafiye kalıyor.

• Kadın Kolları Tüzüğü (ve kadın kollarının işleyişi ve işlevine ilişkin maddeler)

* Yok.

• Parti Tüzüğü ile Kadın Kolları Tüzüğü uyum içinde mi, çelişiyor mu?

-

- Parti Program ve Tüzüğü'nde homofobi

* Parti Tüzüğü'nde ve Pogramı'nda, doğrudan eril değerlerin hâkim olduğu bir dilden bahsetmek mümkün. Bu ise, bizi, "heteronormatif" bakışa götürür.

* Yanı sıra, Parti Pogramı'nda ve Tüzüğü'nde "cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim" hakkında herhangi bir ifadeyle karşılaşılıyor. Esasen, parti programı, yukarıda, "kadın" teriminde de belirtildiği gibi, "cinselliğsiz" bir program. Bu durum, yine, "heteronormatif" bakışa referansla anlaşılabilir.

- Parti Program ve Tüzüğü'nde partinin hitap ettiği kitle

Genel olarak "halk" ve "dünyanın mazlum, mağdur toplulukları", özel olarak Türk-İslam alemi.

Demokrat Parti (DP) Tüzük ve Programı'nın Feminist Perspektiften Değerlendirilmesi

DP Programı'nın hem kendi içerisinde hem de Tüzük ile sürekli bir çelişki halinde olduğunu söylemek mümkün. Parti Programı'nda kadın hareketinin içerisinde dile getirilen pek çok talebe rastlamak mümkünken, Tüzük'te cinsiyet eşitliği teması tamamen göz ardı edilmektedir. Program'da en fazla göze çarpan çelişki, bir taraftan kadınların “siyasal ve eğitim hakları olmak üzere hak ve özgürlüklerinden yeterince yararlanamadıklarının bilincinde” olduğuna vurgu yapılırken diğer taraftan kadınların “insan” statüsüne kavuşmalarının Cumhuriyet rejimiyle hâlihazırda sağlandığının altının çizilmesidir. Burada – ve Parti belgelerinin genelinde – gözlemlenen, ataerkil siyasal dilin yeniden üretiliyor olmasıdır. Diğer bir çarpıcı örnek ise Program'da “Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi” başlığı altında şiddetle mücadele için pek çok politika önerisi sunulurken, Tüzük'te kadına yönelik şiddet uygulamasının bir disiplin suçu olarak tanımlanmamasıdır.

Somut örneklerle geçmeden, Parti Programı'nda ön plâna çıkan temaları listelemek işlevsel olacaktır:

Atatürk ilkeleri

Merkez siyaset

Büyük Türkiye

Rekabetçi Piyasa

Aile

Ahlâk

Tüzük ve Program'ın değerlendirilmesinde temel aldığımız ölçütlere baktığımızda:

- Parti içi disiplin mekanizması (cinsel taciz, aile içi şiddet vs. gibi durumlarda işletilen)

* Parti içi disiplin mekanizması toplumsal cinsiyet eşitliği gözetilmeden düzenlenmiştir.

• İşten El Çektirme (Madde-36) ya da Disiplin Suç ve Cezaları (Madde-58) başlıkları altında cinsel taciz, aile içi şiddet gibi eylemler disiplin cezası kapsamında yer almamaktadır. Aksine, madde 58/c kapsamında kınama cezası gerektirecek durum olarak “kanuna, ahlâka, mahalli örf ve adetlere, geleneklere uygun düşmeyen davranışlarda bulunmak, özel hayatında parti üyeliği ile bağdaşmayacak ve partiye söz getirecek durumda olmak” tanımlanmaktadır. Burada ahlâka yapılan vurgunun, feminist perspektif üzerinden okunduğunda, pek çok durumda kadına yönelik şiddeti, namus ve nefret cinayetlerini meşrulaştırma potansiyeli taşıdığı için altını çizmek gerekir.

• Parti içinde kadınların çocuklarını bırakabileceği bir mekân var mı?

* Program ve/ya da Tüzük'te bu yönde bir madde yok.

• Toplantı saatleri kadınları da düşünerek ayarlanıyor mu?

* Program ve/ya da Tüzük'te bu yönde bir madde yok.

• Parti kadın adayları maddi anlamda destekleyecek bir uygulama geliştirmiş mi?

* DP, Programı'nda “siyasal partilerin finansmanı konusu, seçim sistemine ilişkin düzenlemelerde öncelikle dikkate alınması gereken bir diğer konudur. Bu doğrultuda, partilerin ve adayların milletvekili ya da ara seçimlerde yapabilecekleri harcamalar ve siyasal partilere yapılacak devlet yardımlarının eşitlik ve denge gözetilerek yeniden düzenlenmesi için gerekli girişimler başlatılacaktır” vaadiyle eşitlik sağlanacağından bahsedilmesine rağmen, Program ve/ya da Tüzük'te bu meseleye referansla doğrudan bir madde yok..

• Parti Program ve Tüzüğü'nde doğrudan “kadınların aktif katılımı”na yönelik maddelere yer verilmiş mi?

* Parti Programı'nda "Kadınların Siyasal Katılımı" başlıklı bölümde "kadınların siyasal katılımı, sadece kadınların yaşadığı sorunların çözümü için değil, ülkemizin demokratikleşmesi için de olmazsa olmaz bir önkoşuldur. Ancak, demokrasiyi ayakta tutan dayanaklardan katılım ve temsil, Türkiye'de kadınlar açısından kriz içindedir. Demokrat Parti; Siyasi Partiler ve Seçim Kanunu'nda kadın-erkek eşitliğini ön plana çıkararak, kadın sivil toplum kuruluşlarının hazırladığı öneri çerçevesinde, gerekli değişiklikleri gerçekleştirecektir. Kadınların siyasal katılımının ve temsilinin garantiye alınması ve bu yönde algı ve uygulama değişikliği yaratmak amacıyla **cinsiyet kotası dahil olmak üzere geçici özel önlemlerin uygulanmasının** yolunu açmanın yanı sıra tam eşitliği sağlamak için birçok ülkede uygulamaya koyulmuş olan Parite yasasının düzenlenmesi çalışmaları'nın başlatılacağı belirtilmektedir. Yanı sıra, Eşitlik Çerçeve Yasası'nın hayata geçirilmesi de Program içerisinde önemli bir madde olarak yer almaktadır.

* Program'da "siyasi hakların kullanımındaki tüm engeller demokrasinin vazgeçilmez unsurları olarak ortadan kaldırılacaktır"; "kadın ve erkeklerin eşit temsiline yönelik bir düzenleme getirilecektir"; "eşit muamele yerine sonuçlarda eşitlik ilkesini benimseyerek, kadınların siyasal katılımının ve temsilinin sağlanması amacıyla kadınların siyasal karar mekanizmasında, siyasal parti yönetimlerinde ve yerel yönetimlerde erkeklerle eşit oranda temsil edilmelerine yönelik yasal düzenlemelerin yapılmasına çalışacaktır" örneklerinde gözlemlenebilecek, toplumsal cinsiyet eşitliği açısından olumlu hedefler görülebilir. Ancak, yine Program'da, bu hedeflerle işaret edilen duruşla çelişen ve doğrudan patriarkal söylem içerisinden çıkan "yapacağımız düzenlemeler ile **"kota" gibi hiçbir özel tedbire gerek kalmadan** gençlerin ve **hanımların** siyasete katılımı artacaktır" biçiminde ifadelerle de karşılaşılmaktadır.

* Tüzük'te partinin temel teşkilat kademelerinden büyük ilçe statüsündeki ilçe ve il teşkilatlarındaki kurullarda, Genel İdare Kurulu seçimleri sırasında hazırlanacak listede ve milletvekili genel

seçimlerinde gösterilecek merkez adaylarında her iki cinsiyetin en az %20 oranında temsil edilmesi gerekliliğine vurgu vardır. Ancak, bu gerekliliğe yaptırımcı bir nitelik kazandırılmamıştır.

* Tüzük'te “Siyaset Okulları” başlığı altında, Siyaset Okulları çalışmasına gençlerin ve kadınların en geniş şekilde katılımlarının sağlanmasına vurgu yapmaktadır (Madde 65/c).

* Parti yapılanması içerisinde Kadın Kolları bir yan kuruluş olarak tanımlanmaktadır. Kadın Kolları diğer yan kuruluşlarla birlikte buldukları yerdeki Temel Teşkilat kademelerine bağlı olarak çalışmaktadırlar.

• “Kadın” Parti Program ve Tüzüğü'nde nereye konuluyor? Kadın kavramı nasıl kullanılıyor?

* DP, Programı'nda “cinsiyet eşitsizliği toplumsal yaşamın her alanında varlığını sürdürmektedir. İki cins arasında eşitliği sağlayacak politikalar sadece kadınların değil tüm toplumun yararına dır. DP, cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırmak ve kadınların insan haklarından, temel hak ve özgürlüklerden eksiksiz olarak yararlanabilmesi için kaynaklara ve karar alma mekanizmalarına erişim başta olmak üzere, tüm alanlarda reform niteliğinde değişiklikler yapacaktır” maddesiyle kadın örgütlerinin pek çok talebine referans vermektedir.

* Yine, Program'daki “Kadın-Erkek Eşitliği Konusunda Temel İlkelerimiz” başlığında altı çizilen “sonuçlarda eşitlik” kavramı, kadınların sorunlarının bütünlükçü bakış açısıyla ele alınmasına, kadın-erkek eşitliğinin tüm politika alanlarının ana eksenini olarak tanımlanmasına, toplumdaki farklı kadınlık hallerinin ve bunların yarattığı farklı sorunların göz önünde bulundurulduğuna, kadın-erkek eşitliği politikalarının farklılıkları gözeterek oluşturulacağına yapılan vurgu yine kadın hareketinin içinden çıkan bir dile sahiptir.

* “Mevzuatın Ayrımcı Maddelerden Arındırılması” başlığı altında DP, “Medeni Kanun, Ceza Kanunu, İş Kanunu, Nüfus Plan-

laması Kanunu, Ailenin Korunmasına Dair Kanun başta olmak üzere tüm yasal düzenlemeleri kadın kuruluşlarının taleplerini göz önünde bulundurarak toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifiyle gerçekleştirecektir” gibi önemli bir maddeyi programına dâhil etmiştir.

* Program’da “İstihdam Politikası” başlığı altında “kadınların eşit koşullarda rekabet edebildiği ve ayrımcılığa uğramaksızın eşit oranda işgücüne dâhil olduğu” bir sistemin yaratılacağını taahhüt edilmektedir. Ayrıca, hem “işyerinde çocuk bakım hizmetlerinin açılması için işçi sayısını “kadın işçi” üzerinden değil “çalışan” sayısı üzerinden düzenleyecektir” ifadesi hem de kamusal, yaygın ve ücretsiz çocuk ve yaşlı bakım hizmetlerinin oluşturulacağına yapılan vurgu önemlidir.

* “Hayat boyu eğitim” meselesi üzerinde sıklıkla duran DP, Programı’nda kız çocuklarının eğitim olanaklarına erişimlerinin kolaylaştırılması için uygulayacağı politikaları ek bir başlık ile düzenlemiştir. Yanı sıra “tüm öğretim programlarında, insan hakları, kadın erkek eşitliği ve ayrımcılığın önlenmesi yer alacaktır” ve “kız ve erkek öğrencilere, basmakalıp cinsiyet rollerinden kaçınan bir eğitim sunulması için gerekli düzenlemeler yapılacaktır” gibi maddeleri programa koymuştur.

* “Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi” başlığı altında DP Programı’nda, “kadına karşı şiddetle mücadele konusunu bir devlet politikası haline getirecektir ... Başta Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Türk Ceza Kanunu olmak üzere ilgili mevzuattaki sorunlu düzenlemeleri değiştirecek ve yaptırımların caydırıcılığını arttıracaktır. Türk Ceza Kanunu’nda töre cinayetleri konusunda mevcut olan hükmü tüm namus cinayetlerini kapsayacak biçimde genişletecektir. Belediyeler Kanunu’nun, nüfusu 50.000’den fazla olan yerlerde yerel yönetimlere sığınak açma zorunluluğu getiren maddesinin uygulanmasını garanti altına alacak yasal düzenlemeleri gerçekleştirecektir. DP’nin, kadına karşı şiddetin önlenmesi konusunda hem yasal hem kurumsal öneriler içeren “Kadına Karşı Şiddetle Mücadele Eylem Planı”, bu konuda uzun yıllardır ça-

lışan ve büyük bir deneyime sahip olan kadın kuruluşlarıyla işbirliği içinde uygulanacaktır. Sığınma evlerinin ve kadınların şiddete uğradıklarında başvurabilecekleri, bilgi ve destek alabilecekleri kamuya ait merkezlerin sayısını artıracaktır. Kadına karşı şiddete ilişkin istatistik ve veri tabanı oluşturacaktır” denmektedir.

* “Kadınların Sağlık ve reme Sağlığı Hakkı” başlıklı bölümde, “kadınların ve erkeklerin sağlık hizmetlerinden eşit yararlanmasının ötesinde, kadın sağlığını etkileyen toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığın ve sosyo-ekonomik koşulların da göz önüne alınmasını içerir... Kadınların sağlık hizmetleri ve destekleyici hizmetlere erişimini artıracaktır. Hamile ve loğusa kadınların işten atılmaya karşı korunmalarını sadece 30 ve üstü işçi çalıştıran işyerlerinde değil, tüm işyerlerinde güvence altına alacaktır. Hamile ve lohusa kadınlara karşı işveren haksız fesih uygulaması durumlarında verilen cezaların caydırıcılığını artıracaktır. Tüm yeni doğan bebeklerin yaşama sağlıklı başlamasını, sunulacak olan hizmetler aracılığıyla güvence altına alacaktır” denmektedir.

* “ocuk Politikası” başlığı altında DP, ocuk Hakları Sözleşmesi’ne sürekli vurgu yapmaktadır. Parti, ayrıca, ocuk pornografisi, ocuk fuhuşu, her türlü cinsel sömürüye karşı olduğunu; Belediyeler ve okullar tarafından anne-baba evliliğe hazırlık, ocuk yetiştirme okullarının açılacağını, aile içi sorunlarla ilgili olarak her ailenin ocuk Aile Mahkemesi’ne bağlı olacağını dile getirmektedir.

* Ancak, bu maddelerin DP tarafından içselleştirilmediği Program’ın alt başlıklarına bakıldığında rahatça anlaşılmaktadır:

• DP Programı’nda “Güçlü Aile” başlığı –bu başlık altında “güçlü aile güçlü Türkiye” sloganı bulunmaktadır– altında aileyi, “bi-reysel ve toplumsal değerler sisteminin başlangıcı ve kaynağıdır” şeklinde tanımlamaktadır. Bu başlık altında kadın, yalnızca “ev kadını” olarak tanımlanmaktadır. Yaşlı bakımı “aile büyüklerinin aile ortamı içinde kalmasının sağlanması” vurgusuyla kamu hizmeti kapsamından çıkarılıp bireysel/ailevi sorumluluk olarak sunulmak-

tadır. Bu durum, mevcut patriarkal yapıyı yeniden üretmekle kadın haklarının iyileştirilmesine yönelik ifadelerle çelişmektedir. Ayrıca istihdam politikaları başlığında bahsedilen ücretsiz, kamusal ve yaygın çocuk ve yaşlı bakım hizmetlerinin hayata geçirileceği taahhüdüyle de çelişmektedir.

- DP, Programı'nın Sosyal Politikalar bölümünde Çocuk Hakları meselesine vurgu yaparken, sokak çocukları sayısının artışının bir sebebi olarak parçalanmış aile yapısını göstermektedir. Bu durum, kadını aile içerisine hapseden anlayışla uyumludur ve toplumsal cinsiyet eşitliği açısından sorunludur.

- DP'nin patriarkal toplum yapısını yeniden üreten anlayışını, Parti'nin "alt millet/kimlik" meselesine referansla bireylerin dillerini annelerinden öğrendikleri şeklinde yaptığı vurguda da görmek mümkün. Bu maddelerden hareketle DP'nin, kadına yüklenen patriarkal değer ve sorumlulukları yeni nesillere taşıma görevini meşrulaştırdığını söylemek mümkün.

- Tüzük'te partiye üye olabilecek ve olamayacak kişilerin özelliklerinin anlatıldığı bölümde (Madde 4-5), "kadına yönelik taciz, tecavüz suçlarından yargılanmış ya da kadına şiddet uygulamış kişiler üye olamaz" şeklinde bir madde belirlenmemiştir.

- Kadın Kolları Tüzüğü (ve kadın kollarının işleyişi ve işlevine ilişkin maddeler)

- * DP Kadın Kolları'nın Tüzüğü yok.

- Parti Tüzüğü ile Kadın Kolları Tüzüğü uyum içinde mi, çelişiyor mu?

-

- * Parti Program ve Tüzüğü'ndeki homofobi

- DP, Programı'nda yer alan "Türkiye'de yaşayan herkesin kökenine, inançlarına, gelir düzeyine, fiziksel durumuna, cinsiyetine,

cinsel yönelimine, yaşadığı ve çalıştığı yere, yaşına, kim olduğuna bakılmaksızın eşit hak, özgürlük ve fırsatlara sahip olacağı bir düzeni meydana getirmeyi siyasal varlık sebebi olarak görmektedir” maddesiyle cinsel yönelim ayrımcılığına vurgu yapmaktadır.

* Ancak, yine Program’da “vatandaşların gelir düzeyine, dini-ne, etnik kökenine, fiziksel durumuna, cinsiyetine, **cinsel tercihi-ne**, yaşadığı ve çalıştığı yere, yaşına, kim olduğuna bakılmaksızın herkes için hak, özgürlük ve fırsatlar düzeni öneriyoruz” derken “cinsel tercih” kelimesinin kullanılması, cinsel yönelim ayrımcılığı üzerine söz söylerken LGBT bireylerin mücadelesinin içinden çıkan bir dile sahip olunmadığını göstermektedir.

* Parti Tüzüğü ile Programı cinsel yönelim/kimlik ayrımcılığı açısından yine çelişkiler barındırmaktadır. Parti, programında “cinsel yönelim ayrımcılığı yapılamaz” derken Tüzüğün ilgili maddesinde benzer bir vurguya rastlanmamaktadır (Madde 3).

* Bu çelişki, Tüzük’te üye olma şartlarının listelendiği bölümde, üye olabilecek kimsenin “millî ve manevi değerlerimizi benimseyen” (madde-4) biri olarak tanımlanması ve Madde 13’te parti üyelerinin diğer vatandaşlarla ilişkileri meselesinde “beşeri ilişkilerde ahlâk kurallarına dikkat ederler” cümlesiyle tekrarlanmaktadır. Genel olarak, patriarkal ahlâk kurallarını korurken diğer yandan da LGBT bireylere yönelik ayırım yapmamayı taahhüt etmek birbiriyle çelişen yaklaşımlardır.

- Parti Program ve Tüzüğü’nde partinin hitap ettiği kitle

Türk milleti, demokratlar, vatandaş.

Yeşiller Partisi Tüzük ve Programı'nın Feminist Perspektiften Değerlendirilmesi

Yeşiller Partisi Programı ve Tüzüğü, toplumsal cinsiyet eşitliğini gözeten ve cinsiyetçiliği reddeden bir perspektiften yazılmış. İncelenen parti belgeleri içerisinde sadece bu partide “askeri harcamaların kısılmasına, silahlanmanın denetlenmesine” ve bu temelde tanımlanan barışa vurgu var. Bu haliyle, feminist bir perspektifin Parti belgelerinde içselleştirildiğini söylemek mümkün.

Somut örneklere geçmeden, Parti Programı'nda ön plâna çıkan temaları listelemek işlevsel olacaktır:

Doğrudan demokrasi

Barış

Özgür Yaşam

Halk

Tüzük ve Program'ın değerlendirilmesinde temel aldığımız ölçütlere baktığımızda:

- Parti içi disiplin mekanizması (cinsel taciz, aile içi şiddet vs. gibi durumlarda işletilen)

* Tüzük'te kadınlara yönelik her türlü şiddet veya tacizde bulunanların ihraç cezası talebiyle disiplin kuruluna verilmelerini düzenleyen özel bir madde var (Madde 41).

* Tüzük'te cinsiyet ve cinsel yönelim alanlarında açıkça ayrımcılık yapan kişilerin üye olamayacakları, bu durumu gizleyerek üye olsalar bile ihraç cezası talebiyle disiplin kuruluna verilecekleri düzenleniyor (Madde 5).

- Parti içinde kadınların çocuklarını bırakabileceği bir mekân var mı?

- * Program ve/ya da Tüzükte bu yönde bir madde yok.
- Toplantı saatleri kadınları da düşünerek ayarlanıyor mu?
  - * Program ve/ya da Tüzük'te bu yönde bir madde yok.
- Parti kadın adayları maddi anlamda destekleyecek bir uygulama geliştirmiş mi?
  - * Program ve/ya da Tüzük'te bu yönde bir madde yok.
- Parti Program ve Tüzüğü'nde doğrudan "kadınların aktif katılımı"na yönelik maddelere yer verilmiş mi?
  - * Tüzük'te kadınların partinin tüm seçilmiş kurullarında yüzde 50 temsil kotasına sahip oldukları maddesi var. Aynı maddede, adaylar arasında %50'ye erişemediğinde %30'un aranacağı şartı getirilmiş (Madde 4, 20, 21).
  - * Tüzük'te il/ilçe başkanının erkek olması durumunda il/ilçe eş sözcüsünün erkek olamayacağı maddesi var (Madde 26).
  - * Tüzük'te, partiye üye olmayan, ancak, partiye katkı sunmak isteyen toplumsal hareketlerden gelen siyasal aktörlerden oluşan Yeşil Diyalog Meclisi'nin kadın hareketi temsilcilerine açık olduğuna ilişkin bir madde var (Madde 31).
- "Kadın" Parti Program ve Tüzüğü'nde nereye konuluyor? Kadın kavramı nasıl kullanılıyor?
  - * Tüzük'te toplumsal ve siyasal alandaki yerleşik erkek egemenliği açıkça reddediliyor ve kadınların özgürleşme mücadelesi destekleniyor (Madde 3).
  - * Program'da da, benzer şekilde, erkek egemenliğinin reddi ve kadınların özgürleşme mücadeleleri, özel alandan kamusal alana uzanan bir dizi ezme pratiğinin eleştirisi ve bu pratikler karşısında mücadelenin vurgulanmasına referansla tekrarlanıyor.

* Program'da "Kadın" başlıklı ayrı bir bölüm var. Bölüm kapsamında, kadınların bedensel haklarından siyasal alana katılım haklarına kadar uzanan bir yelpazede kadınların özgürleşimi savunuluyor.

• Bu bölümde, Türkiye siyaseti açısından önemli husus olarak, Parti'nin, "kadınların dini inanışlarına göre giyinme haklarını savun"ması önemli bir nokta.

• Yine, yerelden ulusala, kurumsal siyasetin her düzeyinde, "en az %50 kadın kotası"nın savunulması diğer bir önemli nokta olarak karşımıza çıkıyor.

• Benzer şekilde, kadınlara yönelik her türlü şiddet reddediliyor.

• Kadın Kolları Tüzüğü (ve kadın kollarının işleyişi ve işlevine ilişkin maddeler)

* Yok

• Parti Tüzüğü ile Kadın Kolları Tüzüğü uyum içinde mi, çelişiyor mu?

-

• Parti Program ve Tüzüğü'nde homofobi

* Parti Tüzüğü'nde üyelik için cinsiyet, cinsel yönelim ayrımı gözetilmediği belirtilmiştir (Madde 5).

* Tüzükte cinsiyet ve cinsel yönelim alanlarında açıkça ayrımcılık yapan kişiler üye olamıyor, bu durumu gizleyerek üye olsalar bile ihraç cezası talebiyle disiplin kuruluna veriliyorlar (Madde 5).

* "Çeşitliliğin Korunması", "Demokratik, Barışçı ve Sivil Bir Topluma Doğru Anayasa" ve "Kadın" başlıkları altındaki bölümler

kapsamında cinsiyetçilik reddediliyor, cinsel farklılık ve çeşitlilik tanınıyor.

- Parti Program ve Tüzüğü'nde partinin hitap ettiği kitle Yurttaşlar.

Liberal Demokrat Parti (LDP) Tüzüğü'nün Feminist Perspektiften Değerlendirilmesi²

LDP Tüzüğü'nün hiçbir maddesinde cinsiyet eşitliği temasına rastlanmamıştır. Tüzük içerisinde “kadın” kelimesi yalnızca “Kadın Kolu”na referansla geçmektedir. Pek çok partinin tüzüğünde kadın haklarına yapılan vurguya rastlanmazken insan hakları vurgusuna rastlanılmıştır. LDP bu bağlamda insan haklarına referansı sadece tek bir yerde; partinin amacının aktarıldığı 2. Madde’de “T.C. Devletinin bölünmez bütünlüğünü, ulusun huzur ve mutluluğunu, insan hakları çerçevesinde korumayı amaçlayan siyasi bir partidir” şeklinde yapmaktadır. Parti, Amaçlar kısmında Türkiye’nin ulaşması gereken hedefi, “ileri ülkeler”in seviyesine çıkmak olarak tanımlamaktadır. Bunu yaparken de hak temelli bir çerçevede olmak yerine kurumların “liberal değişim programı”ndan eşit yararlanmasını bir şart olarak ileri sürmektedir. Bu kurumlar altında sivil toplum örgütleri sayılmamıştır.

Somut örneklere geçmeden, Parti Programı’nda ön plâna çıkan temaları listelemek işlevsel olacaktır:

Liberal demokrasi

Liberal ekonomi

Liberal anlayış/çerçeve

Ulusal çıkar

Millî birlik

Tüzük ve Program’ın değerlendirilmesinde temel aldığımız ölçütlere baktığımızda:

- Parti içi disiplin mekanizması (cinsel taciz, aile içi şiddet vs. gibi durumlarda işletilen)

---

2. LDP Programı, Parti’nin web sitesinde bulunamamıştır. Bu nedenle, Parti aranmış ve programın güncel hali Parti’den istenmiştir. Parti, programını güncelledikten sonra Ka-Der Ankara’ya göndereceğini bildirmiş, ancak incelemenin yapıldığı 17/04/2011 tarihine kadar Parti’den herhangi bir bilgi ulaşmamıştır.

* Parti içi disiplin mekanizması toplumsal cinsiyet eşitliği gözeltmeden düzenlenmiştir.

• Parti, “Üyelik”, “Üyeliğın Sona Ermesi” gibi başlıklar altında birtakım şartlar belirlemiştir (Madde 4–5). Bu şartlar altında toplumsal cinsiyet eşitliğine ya da kadın haklarına herhangi bir referans verilmemektedir.

• “İşten El Çektirme” (Madde 42) ya da “Disiplin Cezasını Gerektiren Haller” (Madde 75) başlıkları altında cinsel taciz, aile içi şiddet gibi eylemler disiplin cezası kapsamında yer almamaktadır.

• Parti içinde kadınların çocuklarını bırakabileceği bir mekân var mı?

* Tüzük'te bu yönde bir madde yok.

• Toplantı saatleri kadınları da düşünerek ayarlanıyor mu?

* Tüzük'te bu yönde bir madde yok.

• Parti kadın adayları maddi anlamda destekleyecek bir uygulama geliştirmiş mi?

* Tüzük'te bu yönde bir madde yok.

• Parti Program ve Tüzüğü'nde doğrudan “kadınların aktif katılımı”na yönelik maddelere yer verilmiş mi?

* Parti Tüzüğü'nde kadınlara yönelik hiçbir maddeye yer verilmemiştir.

• “Kadın” Parti Program ve Tüzüğü'nde nereye konuluyor? Kadın kavramı nasıl kullanılıyor?

* Parti yapılanması içerisinde kadın kelimesi sadece Kadın Kolu tanımı içerisinde yapılmaktadır. Kadın Kolları, Gençlik Kollarıyla birlikte bir Yardımcı Kurul olarak tanımlanmaktadır ve Kadın Kolları'nın örgütlenmesi ve işleyişi doğrudan merkezî organlara bağlıdır (Madde 14).

* “Üyelerin Parti İçi” (Madde 8) “Parti Dışı (Madde 9) İlişkileri” gibi birbirleriyle olan ilişkilerinin nasıl olması gerektiğinin anlatıldığı bölümlerde de ilişkilendirme biçimi olarak cinsiyet ya da cinsel yönelim ayrımcılığı yapmamak gibi bir ilkeye rastlanmamıştır.

* Madde 9’da, üyelerin tanımlanmasında, ulusal çıkarın kişisel çıkarından önde tutulup “devlet organlarının, bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine göre çalışması gerektiğine” inanmanın altı çizilmektedir. Parti “eşitlik” kavramına vurguyu bir tek bu cümlede yapmaktadır. O vurgu da “kanun önünde eşit olmak”la sınırlı feministlerin “fiilî eşitlik” taleplerini karşılamayan bir yerde durmaktadır.

• Varsa Kadın Kolları Tüzüğü (ve kadın kollarının işleyişi ve işlevine ilişkin maddeler)

* LDP Kadın Kolları’nın tüzüğü yoktur.

• Parti Tüzüğü ile Kadın Kolları Tüzüğü uyum içinde mi, çelişiyor mu?

-

• Parti Program ve Tüzüğü’ndeki homofobi

* Parti Tüzüğü’nde “cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim” hakkında herhangi bir ifadeyle karşılaşılmıyor. Dolayısıyla da bir dışlama ve ayrımcılık biçimi olarak eşcinsel, biseksüel ve trans kişilerin yok sayılması karşımıza çıkıyor. Bu ise, bizi, “heteronormatif bakış açısı”nın hâkim olduğu – heteroseksüel değerlerin normal kabul edildiği – yapılanmanın doğrudan kabul edildiği sonucuna götürür.

• Parti Program ve Tüzüğü’nde partinin hitap ettiği kitle

Türk ulusu, Türk vatandaşı, halk

İşçi Partisi Tüzük ve Programı'nın Feminist Perspektiften Değerlendirilmesi

İşçi Partisi Programı temelde on dokuzuncu yüzyıl sonları yirminci yüzyıl başları evrensel sosyalist hareketin söylemini modelleyerek yazılmış gibi. Yazıldığı döneme özgü özellikler itibariyle ise, yine Üçüncü Dünya Sosyalizmi'nden esinlenen, ancak, bu tipolojiyi milliyetçi söylem açısından aşan biçimde, "sol milliyetçi" bir duruşun hâkimiyetinin izleri sürülebilir. Bu bileşkenin bir uzantısı olarak Parti belgelerinde, partiye yüklenen, disiplinli bir şekilde, halka önderlik etme görevi, özellikle feminist perspektiften bakıldığında, hiyerarşik tahakküm pratiklerinin içselleştirildiğine işaret etmektedir.

Somut örneklere geçmeden, Parti Programı'nda ön plâna çıkan temaları listelemek işlevsel olacaktır:

Anti-emperyalizm

Anti-kapitalizm

"İmtiyazsız, sınıfsız kaynaşmış bir toplum"

Öncü parti geleneği

Millî devlet

Disiplin

Halka önderlik

Tüzük ve Program'ın değerlendirilmesinde temel aldığımız ölçütlere baktığımızda:

- Parti içi disiplin mekanizması (cinsel taciz, aile içi şiddet vs. gibi durumlarda işletilen)

- * Parti içi disiplin mekanizması toplumsal cinsiyet eşitliği gözletilmeden düzenlenmiştir.

* Parti içinde kadınların çocuklarını bırakabileceği bir mekân var mı?

* Tüzük'te bu yönde bir madde yok.

• Toplantı saatleri kadınları da düşünerek ayarlanıyor mu?

* Program'da ve/ya da Tüzük'te bu yönde bir madde yok.

• Parti kadın adayları maddi anlamda destekleyecek bir uygulama geliştirmiş mi?

* Program'da ve/ya da Tüzük'te bu yönde bir madde yok.

• Parti Program ve Tüzüğü'nde doğrudan “kadınların aktif katılımı”na yönelik maddelere yer verilmiş mi?

* Program'da, “Demokratik Merkezîyetçilik” başlığı altında, “organların ve delegelerin bileşiminde kadınların... etkili oranda yer almasına özel önem” verileceği belirtilmektedir. Burada, “etkili oran” ifadesinin taşıdığı muğlâklık, aslen patriarkal yapılanmalar içerisinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin es geçilmesi açısından işlevsellik arz etmektedir.

* Program'da, “Demokratik Merkezîyetçilik” başlığı altında, diğer partilerde Kadın Kolları örgütlenmelerine tekabül eden Öncü Kadın (Kolları) başkan(lar)ının “bütün kademelerde yönetim kurulu toplantılarına katıldıkları”nın altı çiziliyor.

* Program'da, Öncü Kadın'ın “kadın kitlelerini İşçi Partisi'nin Tüzük, Program ve siyasetleri temelinde örgütlediği “ve kadın hareketine önderlik” ettiği belirtiliyor. Bu ifadede gizil hiyerarşik yaklaşım ve parti örgütü dışında kalan kadın hareketi unsurlarının dışlanması ve ikincilleştirilmeleri patriarkal siyaset anlayışının ve pratiğinin en somut örnekleri olarak alınabilir.

* “Kadın” Parti Program ve Tüzüğü'nde nereye konuluyor? Kadın kavramı nasıl kullanılıyor?

* Parti yapılanması içerisinde kadın kelimesi sadece Öncü Kadın'a referansla ele anılıyor. Öncü Kadın, Gençlik Kolları ile birlikte bir Yardımcı Kurul olarak tanımlanıyor ve Öncü Kadın'ın örgütlenmesi ve işleyişi doğrudan merkezî organlara bağlı kılınıyor.

• Kadın Kolları Tüzükleri (ve kadın kollarının işleyişi ve işlevine ilişkin maddeler)

* İşçi Partisi Tüzüğü'nün bir gereği olarak kurulduğu ifade edilen "İşçi Partisi Öncü Kadın Örgütü"nü kendine ait bir iç tüzüğü bulunmaktadır.

* İşçi Partisi'nin Program ve Tüzüğü'nde hâkim olan eril dil, Öncü Kadın Örgütü İç Tüzüğü'nde de kendisini göstermektedir. Bu durum, ilk olarak, Öncü Kadın Örgütü'nün kendisini "kadın hareketine önderlik etmek" üzerinden, sonrasında da Öncü Kadın Örgütü üyelerini yalnızca "Öncü Kadın Örgütü'nün aldığı kararları uygulamak, kendilerine verilen görevi yapmak" üzerinden tanımlamasında karşımıza çıkmaktadır. Yanı sıra, İç Tüzük'te toplumsal cinsiyet eşitliğinin Parti'nin bütün politikalarının ana eksenini olması için mücadele edileceğine, kadın sorunlarının çözüleceğine ve/ya da kadın güçlenmesi için çalışılacağına dair herhangi bir madde yer almamaktadır. Aksine, eril bir dille yazılan parti belgelerinin bir örneği olarak İç Tüzük, "Öncü Kadın Örgütü Merkez Organları, Kongreler, Öncü Kadın Örgütü Başkanı, Sekreterleri, Saymanları ve Genel İl, İlçe, Belde Yürütme Kurulları" gibi hiyerarşik sıralanmış kişi ya da kurulların varlığına dikkat çekmektedir.

* İç tüzük, "Üyeliğe Giriş" kısmında Öncü Kadın Örgütü'ne üye olanlar İşçi Partisi'ne üye olmuş kabul edilir derken, üyelikten ayrılma işleminde İşçi Partisi'ne üyeliğin son bulunduğu hallerde Öncü Kadın Örgütü üyeliği de sona erer diyerek kendisi ile çelişmektedir.

* Öncü Kadın Örgütü "Danışma Kurulu"nu; "ülke çapında uzmanlığı, görevi ve konumu ile saygınlık kazanmış, kadın kitleleri üzerinde etkili olabilecek, Öncü Kadın Örgütü'nün çalışmalarını

geliştirebilecek aydın kadınlardan oluşur” şeklinde tanımlanmaktadır. Burada tanımlanan “aydın” kadın profili doğrudan patriarkal kodlar üzerinden erkeklerin ürettiği “kadın” modelini referans almaktadır.

* Öncü Kadın Örgütü Genel Başkanı’nın Parti Merkez Karar Kurulu ve Merkez Yürütme Kurulu toplantılarına katılabileceği belirtilmektedir. Ancak, oy hakkının olup olmadığı belirtilmemiştir.

* İç tüzüğün “Parti Disiplini” bölümünde; her kademedeki Öncü Kadın Örgütleri’nin Öncü Kadın Örgütü Merkezi’ne ve buldukları yerin Parti Yönetim Kurulu’na bağlı oldukları ifadesi, Öncü Kadın Örgütü’nün özerk olmadığını göstermektedir. Ayrıca, bu iki disiplin alanında anlaşmazlık olduğu durumlarda yerel parti örgütünün esas alınacağı belirtilmesi, Öncü Kadın Örgütü’nü bir karar alma organı olarak değil bir yan kuruluş olarak tanımlanmasını açıklar niteliktedir.

• Parti Tüzüğü ile Kadın Kolları Tüzüğü uyum içinde mi, çelişiyor mu?

* Uyum içinde.

• Parti Program ve Tüzüğü’ndeki homofobi

* Tüzük’te “cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim” hakkında herhangi bir ifadeyle karşılaşılıyor. Dolayısıyla, bir dışlama ve ayrımcılık biçimi olarak eşcinsel, biseksüel ve trans kişilerin yok sayılması karşımıza çıkıyor. Bu ise, bizi, “heteronormatif bakış açısı”nın hâkim olduğu – heteroseksüel değerlerin normal kabul edildiği – yapılanmanın kabul edildiği sonucuna götürüyor.

* Benzer şekilde, Tüzük ve Program’a hâkim militarist dil, genelde feminist perspektif özelde toplumsal cinsiyet eşitliği söz konusu edildiğinde sorunlu bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan en çarpıcı örnek, Parti belgelerinde, Sol söylemden beslenen sosyo-ekonomik eşitlik vurgusunun yapıldığı bölümlerde milliyetçi-militarist duruşun ağırlıklı olmasıdır.

- Parti Program ve Tüzüğü'nde partinin hitap ettiği kitle

* Türkiye işçi sınıfı, köylüler, esnaf ve zanaatkârlar, kamu çalışanları, fikir emekçileri, millî sanayici ve tüccarlar – özetle, “Türk milleti”.

Emek Partisi (EMEP) Tüzük ve Programının Feminist Perspektiften Değerlendirilmesi

EMEP'in belgelerinde, Marksist feminizmin işaretlerini görmek mümkün. Ancak, bu etkilenme sadece parçalı bir "kopyala-yapıştır" şeklinde kalıyor. Özellikle, Parti Programı'nda Marksist feminizmle taban tabana zıt olduğu söylenebilecek ifadeler ve politika önerilerine rastlamak mümkün.

Somut örneklere geçmeden, Parti Programı'nda ön plâna çıkan temaları listelemek işlevsel olacaktır:

Emek

İşçi ve emekçi hareketi

Anti-kapitalizm

Tüzük ve Program'ın değerlendirilmesinde temel aldığımız ölçütlere baktığımızda:

- Parti içi disiplin mekanizması (cinsel taciz, aile içi şiddet vs. gibi durumlarda işletilen)

- * Parti içi disiplin mekanizması toplumsal cinsiyet eşitliği gözetenilmeden düzenlenmiştir.

- Parti içinde kadınların çocuklarını bırakabileceği bir mekân var mı?

- * Program ve/ya da Tüzük'te bu yönde bir madde yok.

- Parti'de toplantı saatleri kadınları da düşünerek ayarlanıyor mu?

- * Program ve/ya da Tüzük'te bu yönde bir madde yok.

- Parti kadın adayları maddi anlamda destekleyecek bir uygulama geliştirmiş mi?

* Program ve/ya da Tüzük'te bu yönde bir madde yok.

• Parti Program ve Tüzüğü'nde doğrudan “kadınların aktif katılımı”na yönelik maddelere yer verilmiş mi?

* Program'da, kadınların aktif katılımına yönelik maddeler Kadın Kollarıyla ilgili maddelerdir. Bu maddelerde dikkat çeken bir unsur, partinin teşkilatlandığı il ve ilçelerin tümünde Kadın Kolları'nın kurulmasının zorunlu olmadığı ve Kadın Kolları'nın kurulmasının ilgili yönetim kurulları tarafından karara bağlanarak bu kollarda çalışacak üyelerin de yine yönetim kurullarınca atanmasının açıkça belirtilmesidir.

* Parti belgelerinde işaret edilen “Kadın” öznenin “emekçi” kadın(lar) olduklarının altının çizilmesi gerekmektedir. Bu ayrıştırma, Türkiye'de Kadın Hareketi içerisinde ulaşılan birlikte hareket etme düzeyi açısından sorunludur.

* Yanı sıra, Kadın Kolları'nın yan kuruluş statüsüyle sınırlı tutulması Parti söylemine yerleşik patriarkal anlayışın bir işaretidir.

* Parti Programı'nda, kadınlar ve genç kızlar arasında yapılan ayırım, yine, Parti söylemine yerleşik patriarkal anlayışın bir işaretidir.

• “Kadın” Parti Program ve Tüzüğü'nde nereye konuluyor? Kadın kavramı nasıl kullanılıyor?

* Yukarıda da belirtildiği gibi EMEP belgelerinde “kadın” özneyle kastedilen emekçi kadınlardır. Bu durum, Parti'nin, patriarkal düzenin bir özelliği olan kadınların ikincilleştirilmesi uygulanmasının sınıfları kesen doğasını göz ardı ettiğini göstermektedir. Kadınların kurtuluşu doğrudan işçilerin kurtuluşuna bağlanmakla söz konusu ikincilleştirme derinleştirilmektedir.

* Yanı sıra, bu durum, Türkiye'de Kadın Hareketi içerisindeki işbirliği ve dayanışma deneyimlerini de yok saymayı beraberinde getirmektedir.

* Parti'nin, Programı'nda, politika önerileri ve vaatleri arasında, "Kadın cinsine erkek karşısında tam hak eşitliği sağlanacağı"; "Kadının toplumsal ve politik hayata katılımı[nın] her yönden destekleneceği"; "Kadın bedeninin meta olarak kullanılması[nın] ve kadının cinsel aşağılanması[nın] önleneyeceği"; "Kadın emeğinin, erkek emeği ile eşitliği[nin] sağlanacağı"; "Çalışan kadına doğum öncesi ve sonrası yeterli süreyle izin verileceği" "işyerlerinde çocuk bakım odaları, semt ve mahallelerde ücretsiz kreş ve anaokulları açılacağı"; "parasız genel sağlık ve yaşlılık bakım sigortası hakkı tanınacağı" bulunmaktadır. Bu önerilerde, yukarıda değinilen Marksist feminist izleri sürmek mümkün. Öte yandan, bu izlerin Parti Tüzüğü'nde, partinin iç işleyişinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin es geçilmesiyle karşılık bulmadıklarını söylemek gerekmektedir.

* Aynı politika önerileri sıralamasında, kadınların "kadın sağlığına zararlı işlerde çalıştırılması[nın] yasaklanacağı"; "Ev kadınına doğum ve çocuk bakım yardımı yapılacağı" yönündeki vaatler genelde feminist perspektifin, özelde toplumsal cinsiyet eşitliğinin özümsememiş olduğunun göstergesidir. Diğer bir ifadeyle, özellikle bu iki politika önerisi, kadınların çalışma haklarının gerçekleştirilmesi önünde halihazırda bir engel olarak duran yasakçı zihniyeti yeniden üretmekle sadece toplumsal cinsiyet körlüğüne değil aynı zamanda, kadın-erkek eşitsizliğine mahal verme potansiyeli açısından sorunludur. Ek olarak, Parti'nin benimsemeye çıktığı Marksist söylemle çelişmektedir.

• Kadın Kolları Tüzüğü (ve kadın kollarının işleyişi ve işlevine ilişkin maddeler)³

-

• Parti Tüzüğü ile Kadın Kolları Tüzüğü uyum içinde mi, çelişiyor mu?

3. EMEP Kadın Kolları Tüzük'üne ulaşmak için Parti, incelemenin sona erdiği 02/05/2011 tarihine kadar pek çok sefer aranmıştır. Ancak, Parti içerisinde Kadın Kolları Tüzük'ü hakkında bilgi sahibi olan bir yetkiliyle konuşmak mümkün olmadığı için Parti'nin Kadın Kolları Tüzük'ü incelemeye dahil edilememiştir.

-

- Parti Program ve Tüzüğü'nde homofobi

* Parti Tüzüğü'nde “cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim” hakkında herhangi bir ifadeyle karşılaşılmıyor. Dolayısıyla, bir dışlama ve ayrımcılık biçimi olarak eşcinsel, biseksüel ve trans kişilerin yok sayılması karşımıza çıkıyor. Bu ise, bizi, “heteronormatif bakış açısı”nın hâkim olduğu – heteroseksüel değerlerin normal kabul edildiği – yapılanmanın kabul edildiği sonucuna götürür.

* Öte yandan, Parti'nin belgelerinde, gençlerle ilgili politika önerilerini içeren bölümlerde, bir yandan militarist yaklaşımdan kaçınıldığı görüntüsünü verme çabasını diğer yandan doğrudan içselleştirilmiş militarizmin bu çabaya ket vurduğunu gözlemlemek mümkün. Somutlamak gerekirse, Program'ın “Kadınlar, çocuklar ve gençler için” başlıklı kısmında, “askerlik yaşamının demokratikleştirileceği”nden bahsedilmektedir – diğer bir ifadeyle, doğası itibarıyla, disiplin ve hiyerarşiye dayalı bir sistemin disiplin ve hiyerarşiden kurtarılacağı söylenmektedir. Bu durum, içselleştirilmiş patriarkal bakış açısının bir dışavurumu olarak değerlendirilebilir.

- Parti Program ve Tüzüğü'nde partinin hitap ettiği kitle

* İşçiler ve emekçiler